

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANADİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ VE AB FONLARINDA MALİ
YARDIMLAR

Merve AKARSU KULAK

Danışman

Prof. Dr. Emine Sedef AKGÜNGÖR

İZMİR - 2023

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANADİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ VE AB FONLARINDA MALİ
YARDIMLAR

Merve AKARSU KULAK

Danışman

Prof. Dr. Emine Sedef AKGÜNGÖR

İZMİR - 2023

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ‘**Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve AB Fonlarında Mali Yardımlar**’ adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

02/10/2023

Merve AKARSU KULAK

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve AB Fonlarında Mali Yardımlar

Merve Akarsu Kulak

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Üniversitesi

Avrupa Birliği Anabilim Dalı

Avrupa Birliği Tezli Yüksek Lisan Programı

Avrupa Birliği'nin kuruluşundan itibaren amacı, üye ülkeler arasındaki ekonomik farklılıkları azaltmak ve aday ülkelerin uyumunu sağlamak için mali yardımlar sunmaktır. Türkiye de 1999'da Helsinki Zirvesi ile aday ülke olarak bu yardımlardan yararlanmaya başlamıştır. Genişleme stratejisi, AB'nin odak noktalarından biridir ve bu stratejinin temel taşlarından biri de AB fonlarıdır. Bu fonlar, aday ülkelerin ekonomik gelişimine katkıda bulunmanın yanı sıra tam üyelik sürecine uyumu da hedeflemektedir.

Avrupa Birliği toplumsal cinsiyet eşitliği ve ekonomik büyüme açısından kadın girişimciliğinin önemine dikkat çekmektedir. Bu amaçla üye ve aday ülkelerin yararlandığı AB fonlarında, kadın girişimciliği ve istihdam konuları önemli rol oynamakta ve AB fonları kadın girişimciliğini desteklemek amacıyla çeşitli projelere kaynak sağlamaktadır. Bu projeler, kadın girişimcilerin iş kurma, eğitim alma, işletme geliştirme ve pazar erişimini artırmayı amaçlamaktadır.

Bu çalışma, AB'nin genişleme sürecinde oluşturduğu fon mekanizmasının Türkiye'deki kadın girişimciliği ve istihdamla ilgili yönlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, Türkiye'deki kadın girişimcilerinin AB mali yardımlarından ne ölçüde faydalandığını araştırarak günümüze kadar gerçekleştirilen önemli projelere ve programlara odaklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Kadın Girişimcilik, Avrupa Birliği Fonları

ABSTRACT
Master's Thesis
Women Entrepreneurship in Turkey and Fiscal Support in EU Funds
Merve Akarsu Kulak

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Science
Department of European Union Program

Since its establishment, the aim of the European Union has been to provide financial assistance to reduce economic disparities between member states and to ensure the harmonisation of candidate countries. Turkey started to benefit from this aid as a candidate country with the Helsinki Summit in 1999. Enlargement strategy is one of the focal points of the EU and one of the cornerstones of this strategy is EU funds. These funds aim to contribute to the economic development of candidate countries as well as harmonisation with the full membership process.

The European Union emphasises the importance of women entrepreneurship in terms of gender equality and economic growth. For this purpose, women entrepreneurship and employment issues play an important role in EU funds that member and candidate countries benefit from and EU funds offer various projects to support women entrepreneurship. These projects aim to increase women entrepreneurs' business start-up, training, enterprise development and market access.

This study aims to examine the aspects of the funding mechanism established by the EU in the enlargement process in relation to women entrepreneurship and employment in Turkey. The study will focus on key projects and programs implemented to date that will investigate the extent to which women entrepreneurs in Turkey have benefited from EU financial assistance.

Keywords: Entrepreneurship, Women Entrepreneurship, European Union Funds

TÜRKİYE’DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ VE AB FONLARINDA MALİ YARDIMLAR

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1.1. KONUNU ÖNEMİ	3
1.2. KONUNUN AMACI VE KAPSAMI	4

İKİNCİ BÖLÜM KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN ÖNEMİ KONUSUNDA TEORİK ÇERÇEVE

2.1. KADININ TOPLUMSAL ROLÜ VE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN ÖNEMİ	7
2.2. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN DESTEKLENMESİ İLE İLGİLİ TEŞVİKLERİN ÖNEMİ	9

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ,
MEVCUT DURUMU VE AB FONLARININ ÖNEMİ

3.1. TARİHSEL GELİŞİM	16
3.2. MEVCUT DURUM	18
3.3. KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ KONUSUNDA SAĞLANAN AB FONLARININ ROLÜ	25

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
VERİ VE YÖNTEM

4.1. VERİ KAYNAKLARI VE DERLEME YÖNTEM	28
4.2. VERİ ANALİZ YÖNTEMİ	29

BEŞİNCİ BÖLÜM
BULGULAR

5.1. TÜRKİYE'DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ KONUSUNDA WEB OF SCIENCE DÖKÜMANLARININ İÇERİK ANALİZİ İNCELEMESİ	31
5.1.1. Çalışmaların Kategorilere Göre Dağılımı	32
5.1.2. Çalışmaların Bölgelere Göre Dağılımı	33
5.1.3. Çalışmaların Veri Derleme Yöntemine Göre Dağılımı	34
5.2. TÜRKİYE'YE YÖNELİK AB FONLARININ VE AB FONLARI İÇİNDE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNE AYRILAN PAYIN GELİŞİMİ	35
5.2.1. Türkiye'ye Yönelik Katılım Öncesi Mali Yardım (2000-2006)	36
5.2.2. 2007-2013 IPA I Dönemi	39
5.2.3. 2014-2021 IPA II Dönemi	61
5.2.4. 2021-2027 IPA III Dönem	66
5.3 TÜRKİYE'DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNE YÖNELİK AB FONLARININ BÖLGESEL VE KURUMSAL DAĞILIMI	69
5.3.1. Bölgelere Göre Dağılım (NUTS2 Bölgeleri)	69

5.3.2.Kurumlara Göre Dağılımı (Dernek, STK, Belediye vb.)	71
SONUÇ	73
KAYNAKÇA	76

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
COSME	İşletmelerin ve KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği Programı (Programme for the Competitiveness of Enterprises and SMEs)
EBRD	Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (European Bank For Reconstruction and Development)
EUROSTAT	Avrupa İstatistik Ofisi (European Community Statistical Office)
KAGİDER	Türkiye Kadın Girişimciler Derneği
KİDO	Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki işletmeler
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirmeye Destekleme İdaresi Başkanlığı
KSGM	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
IPA	Katılım Öncesi Yardım Aracı (Instrument for Pre-Accession Assistance)
İESP SOP	İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar Sektörel Operasyonel Programı
İKG OP	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı
İKGPO	İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Program Otoritesi
İşKUR	Türkiye İş Kurumu
MEDA	Akdeniz Ekonomik Kalkınma Alanı Programı (Mediterranean Economic Development Area)
MFİB	Türkiye Merkezi Finans ve İhale Birimi
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organization for Economic Co-operation and Development)
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	Sivil Toplum Kuruluğu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

WES Kadın Girişimciliğinin Teşvik Edilmesi İçin Avrupa Ağı (European
Network to Promote Women's Entrepreneurship)

WoS Web of Science

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’de Kadın Girişimciliği ile İlgili Çalışmaların WOS Veri Tabanında Kategorilerine Göre Dağılımı	s.32
Tablo 2: Türkiye’de Kadın Girişimciliği ile İlgili Çalışmaların WOS Veri Tabanında Bölgelere Göre Dağılımı	s.33
Tablo 3: Türkiye’de Kadın Girişimciliği ile İlgili Çalışmaların WOS Veri Tabanında Veri Derleme Yöntemine Göre Dağılımı	s.34
Tablo 4: 2002-2006 Dönemi Türkiye’nin Yararlandığı Fon ve Proje Tablosu	s.36
Tablo 5: 2002-2006 Dönemi Türkiye’nin Yararlandığı Fon ve Proje Tablosu	s.37
Tablo 6: 2003-2005 Topluluk Tarafından Verilen Mali Destek Tablosu	s.38
Tablo 7: 2007-2013 Dönemi IPA’nın Bileşenlere Göre Dağılımı	s.40
Tablo 8: 12 Öncelikli Düzey II Bölgeleri Listesi	s.42
Tablo 9: 2007-2013 Dönemi AB Mali Yardımının Aday ve Potansiyel Aday Ülkere Göre Dağılımı	s.44
Tablo 10: IPAI Dönemi Kadın Girişimciliği ve İstihdamı ile İlgili Operasyonlar	s.45
Tablo 11: Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Hibe Programı Kapsamında Desteklenen Projeler	s.46
Tablo 12: IPA II Politika Alanları ve Sektörlere Göre Tahsisat Tablosu	s.61
Tablo 13: 2014-2020 Bütçe Dönemi IPA Aday Ülkelere Göre Dağılımı	s.62
Tablo 14: IPA II Dönemi Kadın Girişimciliği ve İstihdamı ile İlgili Programlar	s.63
Tablo 15: IPA III Dönemi Kadın Girişimciliği ve İstihdamı ile İlgili Programlar	s.68
Tablo 16: KİDO Bölgelere Göre Dağıtılan Hibe Miktarı	s.70
Tablo 17: KİDO İllere Göre Proje Sayısı	s.71
Tablo 18: KİDO Kurumlara Göre Proje Sayısı	s.72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye’de Kadın Girişimcilere Destek Veren Çeşitli Kuruluşlar	s.11
Şekil 2: OECD Ülkeleri Kadın İşgücüne Katılım Oranı 2021	s.19
Şekil 3: Nüfusun İşgücü Durumu 2015-2021	s.20
Şekil 4: İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler 2015-2021	s.21
Şekil 5: Kadınların Meslek Grubuna Göre İstihdam Edilmesi 2015-2021	s.22
Şekil 6: İşsizlik Oranları 2015-2021	s.22
Şekil 7: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri 2006-2019	s.23
Şekil 8: Erkek ve Kadınların Yıllık Ortalama Gelir Farkı 2019	s.24
Şekil 9: Kadın Çalışanların İşe İlişkin Sorunları 2016-2021	s.24
Şekil 10: Birincil ve İkincil Öncelikli Düzey II Bölgeleri	s.43

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB) kurulduğu günden itibaren ekonomik farklılıklarının azaltılmasını sağlamak için birliğe üye ülkelere, AB'ye uyumlarını artırmayı sağlamak için de aday ülkelere mali yardım imkanları sunmaktadır. (Ormanoğlu, 2005:28) 1999 yılında Helsinki Zirvesi ile aday ülke olan Türkiye'de mali yardımlardan çok uzun zamandır faydalanmaktadır.

AB, coğrafi genişleme ve geliştirdiği ekonomik, sosyal ve siyasi politikalar ile dünya çapında entegrasyon alanında en önemli örneklerinden birini sunmaktadır. Genişleme stratejisi, AB'nin en önemli odak noktalarından biri olarak öne çıkmakta olup bu stratejinin temel taşlarından biri de AB fonlarıdır. Bu fonlar, genişleme politikalarının merkezinde yer almaktadır. Kredi ve hibe şeklinde sağlanan bu fonlar, aday ülkelerin ekonomik gelişimine katkı sağlamakla birlikte bu ülkelerin tam üyelik yolundaki uyum süreçlerini de güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

AB fonları, kadın girişimciliği konusunda da önemli bir rol oynamaktadır. Kadın girişimciliği hem toplumsal cinsiyet eşitliği hem de ekonomik büyüme açısından kritik bir öneme sahiptir. AB fonları, kadın girişimciliğini desteklemek amacıyla çeşitli programlar ve projeler sağlamaktadır. Bu fonlar, kadın girişimcilerin iş kurma, işletme geliştirme, eğitim alma ve pazar erişimini artırma gibi alanlarda desteklenmelerini sağlayarak kadınların iş dünyasındaki etkinliğini artırmayı hedeflemektedir.

Bu çalışmanın amacı, AB'nin genişleme sürecinde oluşturduğu fon mekanizmasını Türkiye'de kadın girişimciliği ve istihdamı ile ilişkili olan kısmının yıllar nezdinde gelişimini ve mevcut durumu incelemektir. Dolayısıyla bu çalışmada, Türkiye'deki kadın girişimcilerinin adaylık süreci boyunca AB mali yardımlarından ne ölçüde yararlandığı araştırılacak ve çeşitli AB fonları tarafından kaynak sağlanan projelere, programlara değinilecektir.

Çalışmanın hazırlanması aşamasında yerli ve yabancı makalelerden, tezlerden, AB kurumlarının hazırlamış olduğu raporlardan, Türkiye Merkezi Finans ve İhale Birimi (MFİB) ve Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Program Otoritesi'nin (İKGPO) resmi proje raporlarından ve istatistiksel araştırmalardan yararlanılmıştır.

Çalışma betimleyici (descriptive) araştırma yöntemi özelliklerine sahiptir. Durumları ve olayları tanımlamak ve tasvir etmek amacı ile kullanılan betimleyici araştırmalar yöntemine göre hazırlanan bu çalışmada, Türkiye’de kadın girişimciliğinin tarihsel gelişimi ve mevcut durumunun ifade edilmesinden sonra Türkiye’nin AB katılım öncesi mali yardımlarından kadın girişimciliği ve istihdama yönelik yararlandığı fonların araştırılmıştır. Araştırma için gerçekleştirilen tanımlamaların yapılması, mevcut durumun ifade edilmesi betimleyici özellik taşıyan araştırma yaklaşımı ile gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1.KONUNUN ÖNEMİ

Günümüzde, kadınların iş dünyasında daha etkin bir şekilde yer alması, toplumsal kalkınma ve sürdürülebilir büyümenin temel unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. (Arkan ve Murat, 2021: 175) Bu noktada kadınların işgücüne katılmalarının sağlanması ve ekonomik hayatta etkin rol oynamaları için kritik öneme sahip kadın girişimciliği kavramı karşımıza çıkmaktadır.

Kadın girişimciliği ile ilgili çalışmalara bakıldığında kadın girişimciliği özetle şu şekilde tanımlanabilir: (Çelik ve Özdevecioğlu, 2001: 488) (Ecevit, 1993: 17-18) “Kendi işini kurmuş veya işletmekte olan, işletmesinin yönetimi ve geleceği ile ilgilenen, işletmeyi sürdürmek için kamu ve özel kuruluşlarla iş birliği yapan ve tüm sorumluluğu üstlenen kadın girişimci.

Kadın girişimciliği, ekonomik ve sosyal hayatta kadınların güçlenmesine katkıda bulunurken, aynı zamanda ülke ekonomilerinin canlanması ve istihdamın artması açısından da kritik önem taşımaktadır. (Soysal, 2010: 85-86) Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, kadın girişimciliğinin desteklenmesi, ekonomik büyümenin hızlandırılması ve cinsiyet eşitliğinin sağlanması açısından bir gereklilik olarak ön plana çıkmaktadır.

Kadın girişimciliği, kadınların girişimci kimliklerini ortaya çıkarmalarını ve iş kurma süreçlerinde aktif rol almalarını ifade eder. Girişimci kadınlar, yaratıcılıklarını ve liderlik yeteneklerini kullanarak yeni iş fırsatları yaratırken, toplumun ekonomik kalkınmasına ve sosyal refahın artmasına önemli katkılarda bulunurlar. Kadınların ekonomik hayatta daha fazla yer almaları, ev ekonomilerine katkı sağlamalarının yanı sıra ülke ekonomilerine de güç katmaktadır. Ayrıca, kadınların girişimcilik potansiyelini tam olarak kullanmaları, işsizlik oranlarının düşürülmesi ve yoksulluğun azaltılması gibi sosyal sorunların çözümüne de katkı sağlamaktadır.

Özellikle Türkiye gibi genç ve dinamik nüfusa sahip ülkelerde, kadın girişimciliği büyük bir potansiyele sahiptir. Ancak, kadınların iş hayatında ve

girişimcilik alanında karşılaştığı çeşitli engeller ve cinsiyet eşitsizliği sorunu, kadın girişimciliğinin tam potansiyeline ulaşmasını engelleyen faktörler arasında yer almaktadır. Bu nedenle, kadın girişimciliğinin teşvik edilmesi, desteklenmesi ve güçlendirilmesi, toplumun ve ekonominin kalkınması için vazgeçilmez bir önem taşımaktadır.

2019 yılında gerçekleştirilen bir araştırma, Türkiye'deki 18 ila 64 yaş arasındaki nüfusun erkek/kadın girişimci oranına bakıldığında, Türkiye'deki kadın girişimcilik oranının düşük olduğu sonucuna varılabilir. Türkiye'de erkek/kadın girişimci oranı %2,38 olarak belirlenmiştir ve bu oran, Avrupa'nın en düşük seviyelerinden birine işaret etmektedir. (Karadeniz, 2019: 36) Bu durum göz önüne alındığında, ölkemizin nispeten yüksek nüfusu göz önünde bulundurulduğunda, kadınların girişimciliğe daha fazla teşvik edilmesi için çaba harcanması gerektiği açıktır. Bu aba, Türkiye'de kadın girişimciliğinin daha da geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için önemli bir adım olacaktır.

Türkiye'nin AB ile ilişkisi, kadın girişimciliğinin desteklenmesi bağlamında birçok fırsat sunmaktadır. AB, çeşitli fonlar ve programlar aracılığıyla üye ve aday ölkelerin ekonomik ve sosyal alanlarda gelişimini desteklemektedir. Türkiye'nin AB fonlarından kadın girişimciliği alanında daha etkin bir şekilde yararlanabilmesi, kadın girişimcilerin kapasitelerinin artırılması ve iş kurma süreçlerinin desteklenmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

Bu çerçeve, kadınların kişisel güçlenmeleri, daha iyi eğitim almaları, iş piyasasına daha kolay girmeleri, sosyal güvencelerinin sağlanması ve kadın girişimcilerin sayısının artırılması gibi hedeflere ulaşmada fırsatlar sağlayan fonlar aracılığıyla Türkiye'deki kadın girişimcilerde bu olanaklardan yararlanabilmektedir.

1.2.KONUNUN AMACI VE KAPSAMI

Bu alışma aşağıdaki ana soruları cevaplamayı amaçlamaktadır:

Türkiye'deki kadın girişimciliği hangi tarihsel süreçleri ve mevcut durumu içermektedir?

AB, kadın girişimciliğini desteklemek amacıyla hangi mali yardım programlarını sunmakta ve Türkiye hangi teşviklerden yararlanmaktadır?

AB mali kaynakları ile kadın girişimciliğini arttırmak adına Türkiye’de oluşturulan projeler nelerdir?

Türkiye’ye Yönelik AB Fonları içinde kadın girişimciliğine ayrılan payın gelişimi, oluşturulan projelerin bölgesel ve kurumsal dağılımı nasıldır?

Bu sorular, "Türkiye’de Kadın Girişimciliği ve AB Fonlarında Mali Yardımlar" adlı tezin temel sorularını oluşturmakta ve tez boyunca ele alınacak konuların yönünü belirlemektedir. Bu bağlamda, çalışmanın temel amaçları şunlardır:

Türkiye’deki kadın girişimciliğinin mevcut durumun analizini gerçekleştirmektir. Bu çalışma, Türkiye’deki kadın girişimciliğinin tarihsel gelişimini, mevcut durumunu kadın girişimciliği üzerinde teşviklerin önemini ortaya koyarak Türkiye’deki kadın girişimciliği alanındaki güncel durumu ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın diğer amacı ise AB fonlarının Türkiye’deki kadın girişimciliği alanında adaylık sürecinden günümüze kadar geçen süreçte detaylı bir değerlendirmesini sunmaktır. Çalışma, AB’nin kadın girişimciliğini desteklemek amacıyla sunduğu mali yardım programlarının türlerini, içeriklerini, proje detaylarını ve bu fonların Türkiye’deki bölgesel ve kurumsal dağılımını inceleyerek kadın girişimciliği üzerindeki analizi gerçekleştirilerek bu fonların katkısını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda çalışma beş bölümde ele alınmıştır.

İlk bölümde, kadın girişimciliğinin önemi ve konunun kapsamı hakkında bilgi verilmiştir. AB fonlarının önemi vurgulanmış ve bu alandaki çalışmanın kapsamı belirlenmiştir. İkinci bölümde kadın girişimciliği hakkında teorik çerçeve incelenerek kadının toplumsal rolü ve kadın girişimciliğinin önemi ifade edilmiş, girişimciliğinin geliştirilmesi hususunda teşviklerin önemine değinilmiştir.

Üçüncü bölümde Türkiye’de kadın girişimciliğinin tarihsel gelişimi, mevcut durumu ve AB fonlarının önemi ele alınmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümü, tezin veri ve yöntem bölümünün detaylarını içermektedir. Veri kaynakları ve derleme yöntemi açıklanmış, veri analizinin nasıl yapıldığı anlatılmıştır.

Beşinci bölümde, Türkiye'de kadın girişimciliğine yönelik AB fonlarının kullanımı incelenmiştir. İlk olarak Web of Science (WoS) dokümanları üzerinden yapılan içerik analizi sonucunda, kadın girişimciliği konusunda 2015-2022 yılları arasında yapılan çalışmaların kategorilere, bölgelere ve araştırma yöntemlerine göre analizi gerçekleştirilmiştir. Bu bölümde Türkiye'ye yönelik AB fonlarının adaylık sürecinin başladığı yıl olan 1999 senesinden itibaren gelişimi ve katılım öncesi mali yardımların gelişimi kadın girişimciliği özelinde günümüze kadar incelenmiştir. Buna ek olarak, kadın girişimciliği konusunda IPA ile oluşturulan projelerin bölgesel ve kurumsal dağılımı incelenmiştir.

Çalışmanın sonuç bölümü, yapılan analizler ve değerlendirmeler sonucunda elde edilen bulguları özetleyerek sonuçlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN ÖNEMİ KONUSUNDA TEORİK ÇERÇEVE

2.1. KADININ TOPLUMSAL ROLÜ VE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN ÖNEMİ

Kadının toplumsal yeri, tarih boyunca değişim göstermiş ve önemli bir tartışma konusu olmuştur. Kadınların sosyal, siyasi ve ekonomik olarak kabul görmesi, toplumların ilerlemesi için kritik bir rol oynamaktadır.

Tarih boyunca kadınlar, birçok toplumda ikinci sınıf vatandaş olarak kabul edilmiştir. Geleneksel olarak, kadınların rolü evde çocuk bakımı ve ev işleriyle sınırlı kalmış, siyasi ve toplumsal kararlara katılımı kısıtlanmış ve eğitim imkanları sınırlanmıştır. Ancak, son yüzyılda kadın hakları hareketleri ve feminizm gibi önemli gelişmeler, kadınların toplumsal statüsünde bir değişim sağlamıştır.

Kadın hakları hareketleri, kadınların eşitlik, özgürlük ve adalet taleplerini dile getirerek, kadınların toplumda daha aktif bir rol oynamasını sağlamıştır. Bu hareketler sayesinde, kadınların seçme ve seçilme hakkı elde etmesi, eşit işe eşit ücret talepleri ve cinsiyet ayrımcılığına karşı yasal koruma gibi önemli adımlar atılmıştır. Kadınlar artık siyasi kararlara katılma, yönetim pozisyonlarında yer alma ve eğitim alanında ilerleme gibi fırsatlara sahip olmuştur.

Günümüzde kadınların toplumsal yerine baktığımızda geçmişe göre ilerleme kaydedildiği söylenebilir. Birçok ülkede kadınlar iş hayatında aktif rol oynamakta, bilim, sanat, spor ve siyaset gibi birçok alanda başarılar elde etmektedir. Kadınlar, toplumun gelişimine katkıda bulunmanın yanı sıra aile yaşamında da önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, kadının toplumsal yeri konusunda hala bazı zorluklar ve eşitsizlikler bulunmaktadır. Cinsiyet temelli şiddet, cinsiyet eşitsizliği, kadın istihdamında fırsat eşitliği gibi konular hala gündemdeki yerini korumaktadır.

Son yıllarda devlet ideolojisi, ekonomi yönetimi, sosyo-kültürel yapı, eğitim seviyesi ve artan refah düzeyi gibi faktörlerde meydana gelen değişimler, girişimcilik anlayışında önemli gelişmelere yol açmış ve bu değişim kadınların da girişimcilik alanına girmesine olanak sağlamıştır. Dünya nüfusunun yarısından fazlasının

kadınlardan oluştuğu düşünüldüğünde, bu durumun şaşırtıcı olmadığı söylenebilir. Kadınlara tarihsel olarak ev işleri ve el işleri gibi sınırlı görevler verilen klasik roller ve sorumluluklarda son yıllarda belirgin bir değişim yaşanmıştır. (Nayır, 2008: 631-634)

Cinsiyet faktörü, kişilik özelliklerini etkileyerek girişimcilik kavramını da etkileyen bir faktördür. (Keskin, 2017: 65) Cinsiyet rolleri, toplumda kadınlar ve erkekler arasında farklı görev ve sorumlulukların olduğu anlayışından kaynaklanır. (Can ve Karataş, 2007: 251-261) Toplum, bireylerin kişisel tercihleri veya yeteneklerine değil, toplumsal cinsiyet rollerine göre roller atfedebilir. Toplumda kadınların sosyal statüsünü belirleyen cinsiyet faktörü hala etkili olup, kültür, din, siyaset, hukuk ve ekonomi gibi farklı etkenler kadınların toplumdaki rollerini ve beklentilerini şekillendirebilmektedir. Bu nedenle kadınlar, biyolojik ve fiziksel özelliklerine dayalı olarak toplum tarafından atanan farklı rollerle ilgili sorunlar yaşamaktadırlar. (Akgül Koç ve Siklon, 2009: 265-279)

Dünyada kadınların yaşam kalitesinin yükseltilmesi, işgücüne katılımının artırılmasında ekonomik faktörlerin yanı sıra sosyal ve kültürel faktörlerin de belirleyici olduğu bilinmektedir. Kadınların işgücüne katılımı ve istihdamı, ülkeler arasında büyük farklılıklar göstermekte ve bu farklılık, ülkelerin gelişmişlik düzeyine bağlı olarak değişmektedir. Gelişmiş ülkeler, bu farklılıklardan doğan problemleri çözmekte önemli aşamalar kaydetmiş ve kadınlar liderlik, yöneticilik ve girişimcilik gibi rollerde toplum içinde ilerlemiştir. (Kızıldağ ve Kula, 2009: 231-232) Gelişmekte olan toplumlarda ise kadınların erkeklerle eşit fırsatlara sahip olamadığı ve cinsiyet ayrımcılığının iş koşullarının eşitlenmemesi sorununu beraberinde getirdiği gözlemlenmektedir. Bu durum, kadınların işgücüne katılımını ve istihdamını etkileyen önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadın girişimciliği dünya genelinde olduğu kadar Türkiye'de önemli bir konudur. Ülkemizde kadın istihdamında ilerleme kaydedilmiş olsa da kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizlik hala devam etmekte, cinsiyet ayrımcılığına ve eşitsizliklere dayalı engellerle karşılaşmaktadır. Türkiye, Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü'ne (OECD) üye ülkeler arasında kadın işgücü katılımında %33,8 ile en düşük sırada yer almaktadır. OECD'nin "Tek Başına Devlet 2017" raporuna göre,

Türkiye'de çalışma çağındaki 30 milyon kadının sadece 10,5 milyonu işgücüne katılabilmektedir. Diğer OECD ülkelerinde ise kadın işgücü katılımı genelde %63 seviyesindedir. Türkiye'nin bu orana ulaşabilmesi için yaklaşık 8,5 milyon kadının daha işgücüne dahil olması gerekmektedir. (Yılmaz Şahin, 2020: 191)

Dünya genelinde kadınlar hala birçok cinsiyet temelli gerçeğe karşı karşıyadır. Kadınlar, doğum ve aile sorumlulukları nedeniyle işten daha uzun süre ayrı kalmakta ve yarı zamanlı çalışma seçeneği daha yaygın bir tercih olmaktadır. (Gürol ve Marşap, 2007: 102-103) Ayrıca, kadınlar dünya çapında aile içi ücretsiz bakım işlerine daha fazla zaman ayırmaktadır. Kadınlar hala mühendislik, inşaat, teknoloji alanlarında erkeklere kıyasla daha az temsil edilmektedir. Ücret eşitsizliği ise hala devam etmekte olup, kadınlar genellikle aynı işi yaptıkları halde erkeklere göre daha az kazanmaktadır. (Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı Kadının Kalkınmadaki Rolü İhtisas Raporu, 2018: 2)

Kadın girişimciliği, cinsiyet eşitsizliğini azaltma ve kadınları ekonomik olarak daha etkin ve verimli birer aktör haline getirme amacıyla önemli bir politika alanını temsil etmektedir. Son yıllarda uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri, inovasyon, dijitalleşme ve ileri teknolojilerin kullanıldığı sektörlerde kadın girişimciliğini teşvik etmeye başlamıştır. (Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı Kadının Kalkınmadaki Rolü İhtisas Raporu, 2018: 38) Bu destekle, sektörel ayrımcılığın azaltılması, kadınların ekonomiye aktif katılımlarının teşvik edilmesi hedeflenmektedir.

Kadın girişimciliğinin desteklenmesi, kadının ekonomik ve sosyal statüsünü iyileştireceği, kadına yönelik şiddeti azaltacağı, kadının pazarlık gücünü artıracığı ve yoksulluk ile eşitsizliği azaltacağı düşünülmektedir. Ancak, politikaların sadece ekonomik odaklı olmaması ve kadının insan haklarını da gözetmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır.

2.2.KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN DESTEKLENMESİ İLE İLGİLİ TEŞVİKLERİN ÖNEMİ

Dünya genelinde kadın ve erkekler arasında hala büyük farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu farklılıkların azaltılması için cinsiyet ayrımcılığının ve eşitsizliklerin ortadan kaldırılması gerekmektedir. Kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan güçlenmeleri, toplumun genel refahını ve girişimciliği destekleyecektir. Bu nedenle, kadın girişimciliği ile ilgili çalışmaların sürdürülmesi önemlidir.

Kadın girişimciliği, sosyo-ekonomik roller açısından üç farklı perspektifle ele alınabilir. İlk olarak, kadın girişimciliği ekonomik büyümeyi destekleyen bir faktör olarak görülebilir. İkinci yaklaşım, iş yaratma yoluyla kadın girişimciliğini işsizlikle mücadele ve genel ekonomik stratejilere katkı sağlayan bir unsura dönüştürmeyi amaçlar. Son olarak, yoksulluğun azaltılmasına odaklanan yaklaşım, özellikle yoksul kadınların ve ailelerinin kendi işlerini kurmalarını teşvik etmektedir. (Soyak, 2006: 86) Dünyada işgücü piyasasındaki fazla arzın ortadan kaldırılması amacıyla, tüm ekonomik aktörlerin, özellikle devletin, girişimciliği geliştirmek ve girişimciliği öğrenilebilir bir faaliyet olarak incelemek için çalışmalar yürütmesi önemlidir. (Özkara ve diğerleri, 2006: 226) Günümüzde devletlerin, ekonominin sağlıklı işlemesi, kadın işsizlik oranının azaltılması, kadın istihdamın artırılması ve katma değeri yüksek ürünler üreten işletmelerin geliştirilmesi amacıyla girişimcileri çeşitli mekanizmalarla desteklemektedir. Bu destekler, girişimcilerin kendi iş modellerini oluşturarak hayata geçirmelerini kolaylaştırmaktadır. Türkiye’de de mevcut ve potansiyel kadın girişimcileri desteklemekte olan kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar bulunmaktadır.

Devletin sağladığı bu destek programları, kendi işini kurma kararı alan kadın girişimciler için önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu destekler sayesinde girişimciler, projelerini hayata geçirme sürecinde ihtiyaç duydukları kaynaklara erişebilmekte, işlerini büyütebilmekte ve uluslararası pazarlara açılabilirler. Ayrıca rehberlik ve danışmanlık hizmetleriyle de işletme yönetimi konusunda destek alabilirler.

Kadın girişimcilerin faydalanabileceği bu geniş destek programları, devletin ekonomik kalkınma ve istihdam artışı hedeflerine katkı sağlamak için büyük önem taşımaktadır. Devletin sağladığı bu destekler, kadın girişimcilerin cesaretini ve motivasyonunu artırarak yenilikçi ve başarılı iş modellerinin ortaya çıkmasına olanak tanımaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşları da (STK'lar), bağımsız ve esnek yapıları sayesinde kendi prensiplerini belirleyen ve kalkınma süreçlerinde önemli bir rol oynayan aktörlerdir. (Genç ve Erdoğan, 2013: 173-175) STK'lar, devletten bağımsız olarak ekonomik ve sosyal alanda tamamlayıcı bir rol üstlenirler.

STK'lar hem erkeklerin hem de kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımına yardımcı olmakta mesleki eğitim ve ekonomik destek sağlayarak yerel kalkınmaya da katkıda bulunmaktadır. (Taştekin, 2020: 206-208) Bu destek sayesinde özellikle kadınlar, yeni iş birliği fırsatlarına erişebilirler ve sosyal ağlarını geliştirirler, bu da kadınların sosyal sermayelerini artırır ve güçlenmelerine yardımcı olur. Aşağıdaki tabloda kadın girişimcilere destek veren çeşitli kuruluşlara yer verilmiştir.

Şekil 1: Türkiye’de Kadın Girişimcilere Destek Veren Çeşitli Kuruluşlar

Kamu Kurum ve Kuruluşları	Sivil Toplum Kuruluşları (STK)	Uluslararası Kuruluşlar
Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)	Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)	Dünya Bankası
Kalkınma Ajansları	Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı (KEDV)	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP)
Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)	Kadınlarla Dayanışma Vakfı (KADAV)	Avrupa Birliği “İşletmelerin ve KOBİ’lerin Rekabet Edebilirliği Programı” (COSME)
Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu(TKDK)	Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Tesisi Vakfı (MEKSA)	
Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)	TOBB Kadın Girişimciler Kurulu	
Ticaret Bakanlığı	Avrupa Birliği Türkiye İş Geliştirme Merkezleri Ağı (ABİGEM)	
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı	Girişimci İş Kadınları Derneği (ANGİKAD)	
Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı	Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV)	
Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)	Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkezi Birliği (TESKOMB)	
İl Özel İdarelerinin Kadınlara Yönelik Mikro Kredi Uygulamaları		

Kaynak: (Durukan L., 2021: 28)

Aşağıda Türkiye’de kadın girişimciliğine yönelik destekleri ile öne çıkan bazı kuruluşların faaliyetleri incelenmiştir.

Türkiye Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)

KAGİDER, kadın girişimcileri desteklemeyi, eğitim vererek girişimcilik yeteneklerini geliştirmeyi, finansal kaynaklara ulaşmalarına yardımcı olmayı ve altyapıyı güçlendirmeyi amaçlayan stratejiler izlemektedir.

Özel sektör firmalarıyla iş birliği yaparak, KAGİDER Türkiye'nin Kadın Girişimci Yarışması projesiyle kadın girişimci sayısını artırmayı amaçlamaktadır. Yarışmada seçilen kadın girişimciler iş fikirleri konusunda desteklenmekte ve başarıları tüm Türkiye'ye duyurularak girişimci olmak isteyen kadınlara örnek oluşturulmaktadır. Böylelikle girişimci olmak isteyen kadınlar teşvik edilmekte ve girişimcilik konusunda cesaretlendirilmektedir.

(<https://kagider.org/tr/projeler/turkiyenin-kadin-girisimcisi-yarismasi>)

Dernek, Türkiye'nin daha fazla kadın girişimciye ihtiyaç duyduğunu savunmaktadır ve kalkınmanın kadınların dahil edilmesiyle başarılı bir şekilde gerçekleşeceğine inanmaktadır. Bu amaçla, medya danışmanlığı, mentorluk ve finansman desteği gibi alanlarda girişimci kadınlara destek sağlamaktadır. KAGİDER, Tarımda Kadın Girişimci Geliştirme ve Hızlandırma Programı ile 75 kadın girişimciye tarım, teknoloji, ticaret konularında eğitimler sunmuştur. (<https://kagider.org/tr>) Bu program sayesinde kadın girişimcilerin büyümeleri ve güçlenmeleri desteklenmiş ve kendi işlerini geliştirmelerine olanak sağlanmıştır. Dernek kadınların ekonomik alana katılımlarını teşvik ederek ekonomik kalkınmaya katkıda bulunurken, aynı zamanda kadın girişimcilerin sayısının artmasıyla istihdam olanaklarını da artırmaktadır.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB)

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, özel sektörün Türkiye'deki en iyi profesyonel örgütlerinden biridir. TOBB şu anda yerel ölçekte ticaret, sanayi, ticaret ve sanayi, ticaret odaları ve borsalardan oluşan 365 üyeye sahiptir. (<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/AmaciveYapisi>.) Kadın Girişimciler Konseyi, TOBB çatısı altında kadın girişimciliği ile ilgili politikalar oluşturan ve girişimcilik fikirlerinin gerçekleştirilmesinde destek sağlayan bir danışma komitesidir. Ülkemizde daha donanımlı kadın girişimci potansiyeli geliştirmek, politikalar oluşturmak ve kadınlar için girişimcilik düzeyinin gelişmesine liderlik yaparak; kadınlara çeşitli

kariyer gelişim fırsatları sağlama görevini üstlenmiştir.

(<https://www.tobb.org.tr/TOBBKadinGirisimcilerKurulu/Sayfalar/Hakkimizda.>)

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)

Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, 1990'da kadınlara yönelik ayrımcılığa engel olmak, kadın haklarını savunmak, tanıtmak ve kadınların eşit haklara ve fırsatlara erişimini temin etmek amacıyla kurulmuştur. KSGM birçok bakanlık ile ilgili tüm kurumlarla iş birliği yaparak kadın politikalarının koordinasyonunu üstlenmektedir. Ayrıca, yerel ve uluslararası kaynaklarla finanse edilen programların ve projelerin politika oluşturma ve koordinasyonundan da sorumludur.

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)

İŞKUR, işsiz kalmışların; korunmasına, geliştirilmesine, yayılmasına ve önlenmesine destek olmak ve işsizlik sigortası hizmetlerini yürütmek amacıyla kurulmuştur. İŞKUR, istihdam edilebilirliği artırmak, çalışan niteliklerini iyileştirmek ve işgücü piyasası taleplerini karşılamak için kurslar ve programlar düzenlemektedir. Bu içerikte; bireylerin kendi işlerini kurmaları ve işlerini geliştirmeleri için “Girişimcilik Eğitim Programları” uygulanmaktadır. Bu kurs ve programlara katılım sağlayanlara günlük devam masrafları ödenir ve ayrıca Genel Sağlık Sigortası Prim ve İş Kazası ve Sağlık Sigortası Prim İşsizlik Sigortası da karşılanır. (<https://www.kosgebkrediler.com/iskur-girisimcilik-kurslari-hiz-kesmeden-devam-ediyor/>)

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV)

Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, yoksulluğun ve eşitsizliklerin azaltılması için kadınların güçlenmesini hedefleyen projeleri hayata geçiren bir vakıftır. KEDV, kadınların desteklenmesini sağlamak için ekonomik ve sosyal alanlarda birçok program yürütmektedir.

KEDV, kadınları iş dünyasına adım atmalarına ve sürdürülebilir iş projeleri oluşturmalarına yardımcı olmak amacıyla yerel ekonomik fırsatları araştırmaktadır. Vakıf, kadınları girişimciliğe teşvik etmek ve yeni iş fikirlerini geliştirmelerine destek olmak için farkındalık eğitimleri ve etkinlikler düzenlemektedir. Özellikle ekonomik güçlendirme programının bir parçası olan "Yeni Ürün ve İş Geliştirme" projesi ile kadınların yerel fırsatları keşfetmeleri ve iş projelerini hayata geçirmeleri için eğitim

ve rehberlik sağlanarak 7600 kadının eğitim ve rehberlik hizmetlerinden faydalanmasına destek olunmuştur. (<https://www.kedv.org.tr/ekonomik-guclendirme>)

Vakıf verdiği danışmanlık ve eğitim hizmetleriyle kadınların güçlenmesine yardımcı olmaktadır. 2002 yılından bu yana toplam 14.000 kadına kredi desteği sağlayarak kadınların kalkınmaya katılmasına destek olmuştur. (<https://www.kedv.org.tr/kedv-hakkinda>)

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

KOSGEB, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ülke ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak, rekabet edebilirliklerini ve seviyelerini artırmak ve sektöre entegrasyonunu sağlamak amacıyla 1990'larda kurulmuştur. Girişimcilik kültürü, çevresinin gelişimi ve yayılması için gerekli önlemleri almak ve bu bağlamda girişimcileri desteklemek kuruluşun görevleri arasındadır. Girişimcilik Destek Programından yararlanmak isteyenler için gerekli olan Uygulamalı Girişimcilik Eğitimlerinin bazıları kadınlara ayrılmıştır. Bu destek programında erkekler için destek oranı %60-70 iken kadınlar için %80-90 olarak uygulanmaktadır. Kredi Garanti Fonu'nun ortağı olarak, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler 'in (KOBİ) kredileri için ilave ekonomik destek sağlamaktadır. KOSGEB ayrıca Avrupa Kadın Girişimciliği Teşvik Ağı'nın (WES) bir üyesi ve ulusal koordinatörüdür.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, kadın girişimcileri desteklemek amacıyla 15 bin TL değerinde faizsiz kredi imkanı sunmaktadır. Bu kredi için geri ödeme süresi 8 yıl ve ilk 2 yıl içinde geri ödeme yapılması gerekmemektedir. Kadınlar, kendi projelerini hazırlayarak bakanlığa başvuruda bulunarak bu kredi desteğinden faydalanabilmektedir. (<https://www.parasut.com/blog/kadin-girisimcilere-devlet-destegi>)

İşletmelerin ve KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği Programı (COSME)

COSME KOBİ'lerin rekabet güçlerini artırmayı hedefleyen ve AB tarafından yürütülen bir programdır. Program, özellikle KOBİ'lerin rekabetçiliğini ve sürdürülebilirliğini artırarak yeni girişimlerin kurulmasını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu sayede ekonomik büyümeye katkı sağlanması ve yeni iş alanlarının oluşturulması hedeflenmektedir. COSME Programı, AB üyesi ülkelerin

yanında, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi ülkeleri, AB üyeliğine aday ve potansiyel aday ülkeler ile Avrupa Komşuluk Politikası kapsamına giren ülkelerin katılımına açıktır. (<https://cosme.kosgeb.gov.tr/hakkinda/>)

Bu program, Türkiye'deki kadın girişimciliğinin gelişimine de önemli etkileri olmuştur. COSME programının Türkiye'deki kadın girişimciliğine etkilerinden bazıları aşağıda sunulmuştur:

(https://singlemarketeconomy.ec.europa.eu/smes/cosme_en)

- **Finansal Destek:** COSME programı, kadın girişimcilerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli destek mekanizmaları sunmaktadır. Bu destekler, kadın girişimcilerin iş kurmalarını, büyümelerini sağlamak için finansal kaynaklara erişimlerini kolaylaştırmaktadır.
- **Eğitim ve Danışmanlık:** Kadın girişimcilerin işletme yönetimi becerilerini geliştirmeleri için eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır. Bu hizmetler, kadın girişimcilerin pazarlama ve satış becerilerini artırmalarına ve işletme operasyonlarını daha etkin bir şekilde yönetmelerine yardımcı olmaktadır.
- **İş birlikleri ve Ağ Oluşturma:** Kadın girişimcilerin iş birlikleri kurmalarını ve ağlarını genişletmelerini teşvik etmektedir. Bu program sayesinde, kadın girişimciler benzer ilgi alanlarına sahip diğer işletme sahipleriyle bağlantı kurarak, ortak projeler geliştirebilir ve yeni iş fırsatlarına erişebilirler.
- **Farkındalık ve Görünürlük:** COSME programı, kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve farkındalığının artırılması için çeşitli etkinlikler ve kampanyalar düzenlemektedir. Bu sayede, kadın girişimcilerin başarı hikayeleri ve rol modelleri daha geniş bir kitleye duyurulmakta ve yeni girişimciler için ilham kaynağı oluşturmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ, MEVCUT DURUMU VE AB FONLARININ ÖNEMİ

3.1.TARİHSEL GELİŞİM

Türkiye’de kadın girişimciliği, geçmişten günümüze kadının toplumsal ve ekonomik hayatta daha fazla yer almasıyla birlikte önemli bir evrim göstermiştir. Türkiye’de kadın hareketinin gelişimi, tarihsel olarak üç evrede incelenebilir: Osmanlı dönemi, cumhuriyetin ilk yılları ve 1980 sonrası dönem. Kadın hareketi, Osmanlı’nın son dönemine ve II. Meşrutiyet’in ilan edildiği yıllara dayanır. Cumhuriyetin ilanı ve Atatürk reformlarının hayata geçirilmesiyle ikinci önemli evre yaşanır. Son evre olan üçüncü evre ise 1980 askeri darbesinden sonra başlar. Bu dönemde kadınlar, hareketi yönlendiren erkeklerin kontrolünden kurtulup kendi güdümlerine geçme fırsatını elde etmişlerdir.

Türkiye’de kadının toplumdaki yerinin yükseltilmesi düşüncesi, Tanzimat Hareketi ile birlikte 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. 2. Meşrutiyet döneminde ise dönemin aydınları, kadının siyasi ve sosyal hayatta daha aktif olmamasına büyük tepki göstermiştir. Bu dönemdeki faaliyetler, kadının toplumdaki yerinin yükseltme amacıyla gerçekleştirilen önemli kilometre taşları olarak görülebilir.

Cumhuriyet döneminde Türk kadını, Osmanlı Devleti döneminde etkili olan İslam hukukunun baskısı altında sahip olamadığı haklara kavuşabilme fırsatını elde etmiştir. Örgün eğitimde kız çocuklarının katılımına izin veren 1869 Umumiye Nizamnamesi, Cumhuriyet döneminde 1924’te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile çağdaş örgün eğitim prensiplerinin kabul edilmesi, 1926’da kabul edilen Türk Medeni Kanunu ve 1934’te kadınlara milletvekili seçme ve seçilme hakkının verilmesi gibi yasal düzenlemeler, Türkiye’de cinsiyet eşitliği konusunda önemli adımları temsil eder.

Son evre olan üçüncü evre ise 1980 askeri darbesinden sonra başlamaktadır. Bu dönemde kadınlar, hareketi yönlendiren erkeklerin kontrolünden kurtulup kendi güdümlerine geçme fırsatını elde etmiştir. (Gökakın, 2000: 109) Kadınların işgücüne katılımıyla ilgili çalışmalar 1980 sonrasında yoğunlaşmış ve 1990 yılı sonrasında

belirli bir düzeye ulaşmıştır. Türkiye, Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmeyi 1985'te imzalamış ve 1986'da TBMM tarafından onaylamıştır. Bu sözleşmeye göre Türkiye, yasalardaki eşitsizlikleri ve idari, cezai uygulamalardaki cinsiyet ayrımcılığını rapor halinde komiteye sunma yükümlülüğüne sahiptir. Gerçekleşen tüm bu gelişmeler sonrasında 1990 yılında Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nün kurulması ve 1991'de bir devlet bakanlığının kadın sorunlarıyla görevlendirilmesi gibi adımlar, kadın politikasının yeni bir boyut kazandığını göstermektedir. (Sallan Gül ve Altındal, 2016: 1366)

Türkiye'de kadın girişimciliği alanında çalışmaların yapılmasında, gelişmiş ülkelerdeki artan kadın girişimci sayısı ve uluslararası kuruluşların kadın girişimciliğini destekleyici politikaları da etkili olmuştur. Ancak, Türkiye'de kadın girişimciliğinde Batı ülkelerindeki gibi büyük ilerlemeler kaydedilmemiş veya oldukça yavaş olmuştur. (Çelik ve Özdevecioğlu, 2001, 487)

2000'li yıllarda Türkiye'de kadın girişimciliği, hükümetin politikaları ve uluslararası kuruluşların desteğiyle daha da gelişmiştir. (Sallan Gül ve Altındal, 2016: 1362-1363) ve Kadın girişimciler için finansal destek programları ve kredi imkanları sağlanmış, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin yanı sıra kadın girişimcilik fuarları ve etkinlikleri düzenlenmiştir. Ayrıca, kadın girişimciliği alanında farkındalığı artırmak ve kadın girişimcileri desteklemek için çeşitli projeler hayata geçirilmiştir.

Türkiye'de sanayinin büyümesi ve kırsaldan kente göçün etkisiyle, tarım sektöründe çalışan erkek işçi sayısı azalmışken, kadınların tarım sektöründeki varlığı artmıştır. Bununla birlikte, Türkiye'deki kadınların çoğu tarım sektöründe ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadır. Ancak asıl önemli olan, ücretli istihdamdır. Bu, kentlerde girişimcilik, yöneticilik, parasal karşılık sağlayan, örgütlü ve düzenli bir sektör anlamına gelmektedir.

Türkiye'de özellikle azalan hane gelirlerine karşı ek gelir sağlama ve ücretli işlerde çalışma eğilimlerinin artmasıyla kadın girişimciliği de artış göstermiştir. (Yetim, 2002: 82) Ancak, eğitim ve beceri eksikliği nedeniyle iş bulma olanakları sınırlı olan kadınlar, kendi işlerini kurma yoluna gitmek durumunda kalmıştır. (Soysal, 2010: 94)

Türkiye'de kadın girişimciliği, bazı zorluklarla karşılaşmış olsa da son yıllarda daha fazla önem kazanmıştır. Kadınların girişimci olmalarını teşvik etmek ve yeteneklerini sergilemelerine olanak sağlamak için eğitim, danışmanlık hizmetleri ve iş birliği ağları oluşturulmuştur. Türkiye'de kadının statüsünün gelişimi için önemli adımlar atılmış olsa da hala daha yapılması gereken çok çalışma bulunmaktadır. Kadınların siyasi, sosyal ve ekonomik hayatta tam eşitliklerini sağlamak için toplumsal bilinçlenme, destekleyici politikalar ve fırsat eşitliği sağlanması büyük önem taşımaktadır. Kadınların iş dünyasındaki potansiyellerinin tam olarak ortaya çıkması ve kadın girişimciliğinin sürdürülebilir bir şekilde gelişmesi için eşitlikçi politikaların devam etmesi büyük önem taşımaktadır.

3.2.MEVCUT DURUM

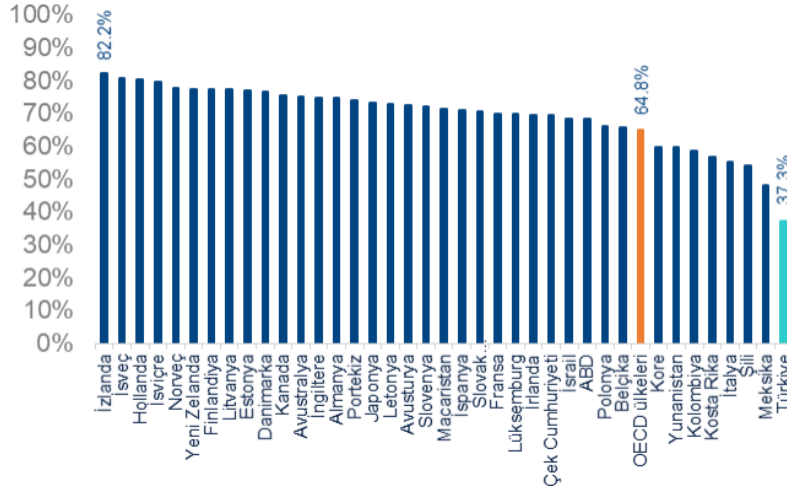
Kadınlar ilk olarak işçi olarak çalışma hayatında yer almaya başlamışlar, zamanla işveren olarak da ekonominin vazgeçilmez aktörleri haline gelmişlerdir. Uluslararası verilere göre işletmelerin %25-33'ü kadın girişimciler tarafından yönetilmektedir. Ancak bu oran, genel kadın-erkek dağılımına göre hala dünya ekonomisi açısından sorunlu olduğunu göstermektedir. Türkiye ise girişimcilik oranlarında ve işgücüne katılım oranlarında gelişmiş ülkelerin gerisinde kalmıştır. Türkiye'de 2021 yılına göre 15 yaş üzeri işgücüne katılım oranı %51,4 iken bu oran kadınlar için ise %32,8'tir. Bu da aktif çalışma yaşındaki her 10 kadından sadece üçünün bir işte çalışabildiği anlamına gelmektedir.

Türkiye'de kadın girişimciliğinin potansiyeli, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) İstatistiklerle Kadın 2022 verilerine göre ortaya konulmuştur. Verilere bakıldığında kadınlar Türkiye nüfusunun yaklaşık yarısını (%49,9) oluşturmaktadır. Kadın girişimcilik potansiyelinin ne kadar fazla olduğu bu orandan da anlaşılmaktadır. Türkiye'nin rekabet gücünü artırmak için, bu potansiyeli değerlendirmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir. Ancak potansiyelin yeterince değerlendirilmediği gerçeği açıktır. Ayrıca, kadın nüfusunun %48,5'inin 15-29 yaş aralığında olduğu göz önüne alındığında, kadın girişimciliği potansiyelinin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Küresel düzeyde, 2022'de işgücüne katılım oranına bakıldığında kadınlarda %47,4 olan oran erkeklerde %72,3'e yükselmektedir. Bu, işgücü dışında kalan her erkeğe

karşılık iki kadının işgücü dışında olduğu anlamına gelen 24,9 puanlık bir farkı ifade etmektedir. Türkiye OECD ülkeleri arasında, kadınların işgücüne katılım oranında en düşük sıralarda yer alarak, Şili ve Meksika gibi ülkelerin bile gerisinde kalmıştır.

Şekil 2: OECD Ülkeleri Kadın İşgücüne Katılım Oranı 2021

**KADINLARIN İŞGÜCÜNE KATILIM ORANI
(%) - OECD ÜLKELERİ (2021)**

Kaynak:

https://www.bbvaresearch.com/wp-content/uploads/2022/12/WP_22_13_Drivers_of_Low_Female_Labor_Force_Participation_in_Turkiye_TR.pdf

Erkeklerde 2020 yılında %68,2 ve 2021 yılında %70,3 olan iş gücüne katılım oranı, kadınlarda 2020 yılında %30,9 ve 2021 yılında %32,8 olarak gerçekleşmiştir. Geçmiş dönemlere göre kıyaslandığında ise örneğin 2015 yılında %31,5 olan kadınların iş gücüne katılım oranının 2021 yılında %32,8'e ulaştığı görülmektedir. Erkeklerin iş gücüne katılım oranı ise aynı dönem için %71,6'dan %70,3'e gerilemiştir. Kadınların iş gücüne katılım oranlarında yükseliş görülürken, erkekler için az da olsa bir düşüş izlemektedir.

Şekil 3: Nüfusun İşgücü Durumu 2015-2021

[15+ yaş-age]			
Yıl Year	(Bin kişi-Thousand person)		İşgücüne katılma oranı
	15 ve daha yukarı yaştaki nüfus Population 15 years and over	İşgücü Labour force	Labour force participation rate (%)
Toplam-Total			
2015	57 854	29 678	51,3
2016	58 720	30 535	52,0
2017	59 893	31 643	52,8
2018	60 654	32 274	53,2
2019	61 469	32 549	53,0
2020	62 579	30 873	49,3
2021 ⁽¹⁾	63 704	32 716	51,4
Erkek-Male			
2015	28 573	20 453	71,6
2016	29 031	20 899	72,0
2017	29 649	21 484	72,5
2018	30 007	21 801	72,7
2019	30 372	21 863	72,0
2020	30 956	21 105	68,2
2021 ⁽¹⁾	31 533	22 156	70,3
Kadın-Female			
2015	29 281	9 225	31,5
2016	29 689	9 637	32,5
2017	30 244	10 159	33,6
2018	30 647	10 473	34,2
2019	31 097	10 686	34,4
2020	31 623	9 768	30,9
2021 ⁽¹⁾	32 172	10 560	32,8

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2015-2021(Bin kişi)

Not: Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

2021 itibarıyla, işverenler ve kendi hesabına çalışanları girişimci olarak kabul ettiğimizde, tarım ve tarım dışı sektörlerde çalışan kadınların istatistiklerine baktığımızda şu sonuçlar elde edilmektedir: İşveren kadınların oranı %2,9, kendi hesabına çalışan kadınların oranı %13,5 ve işveren + kendi hesabına çalışan kadınların oranı %16,4'tür. Aynı oranlar 2015 yılı için incelendiğinde, işveren + kendi hesabına çalışan kadınların oranının %14,2 olduğu görülmektedir. Oranlar kıyaslandığında bir artış olduğu görülmekle birlikte kadın girişimci sayısının hala düşük seviyelerde olduğu görülmektedir.

Şekil 4: İşteki Duruma Göre İstihdam Edilenler (Tarım-Tarım dışı) 2015-2021

	(Bin kişi-Thousand people)									
	Tarım-Agriculture					Tarım dışı-Non-Agriculture				
	Ücretli/ Yevmiyeli Regular employee/ Toplam Total	Casual employee	İşveren Employer	Ücretsiz Kendi hesabına Own account worker	Ücretsiz aile işçisi Unpaid family worker	Ücretli/ Yevmiyeli Regular employee/ Toplam Total	Casual employee	İşveren Employer	Ücretsiz Kendi hesabına Own account worker	Ücretsiz aile işçisi Unpaid family worker
Toplam-Total										
2015	5 483	599	48	2 209	2 627	21 137	17 228	1 127	2 259	523
2016	5 305	548	54	2 189	2 514	21 901	17 830	1 185	2 347	539
2017	5 464	570	61	2 263	2 571	22 724	18 391	1 218	2 552	563
2018	5 297	544	51	2 262	2 440	23 441	18 991	1 230	2 647	572
2019	5 097	552	49	2 150	2 347	22 983	18 664	1 204	2 559	555
2020	4 716	594	55	2 017	2 050	22 096	18 125	1 144	2 404	424
2021 ⁽¹⁾	4 948	632	69	2 048	2 200	23 848	19 505	1 249	2 599	495
Erkek-Male										
2015	2 956	371	45	1 952	589	15 606	12 485	1 035	1 809	276
2016	2 920	345	49	1 941	585	15 973	12 756	1 077	1 860	279
2017	2 993	356	57	2 007	574	16 467	13 069	1 110	1 986	302
2018	2 943	341	48	1 995	560	16 776	13 302	1 121	2 039	314
2019	2 856	341	45	1 914	556	16 299	12 928	1 079	1 993	299
2020	2 825	402	50	1 821	551	15 681	12 589	1 003	1 841	248
2021 ⁽¹⁾	2 901	411	65	1 837	588	16 891	13 509	1 080	2 007	295
Kadın-Female										
2015	2 527	228	3	257	2 039	5 531	4 743	91	450	247
2016	2 384	203	4	248	1 929	5 928	5 073	108	486	261
2017	2 471	214	3	256	1 997	6 258	5 322	109	567	261
2018	2 353	203	3	267	1 880	6 665	5 689	109	608	258
2019	2 241	211	4	235	1 791	6 683	5 736	126	566	256
2020	1 891	192	5	196	1 499	6 415	5 536	141	563	175
2021 ⁽¹⁾	2 047	220	5	211	1 612	6 958	5 996	169	592	200

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2015-2021

Not: Yuvarlamadan dolayı rakamlar toplamı vermeyebilir

İstihdam edilenler ve işsizlerin çalışabilir yaştaki nüfusa oranı olan iş gücüne katılım oranının yanı sıra ekonomilerin yarattığı istihdamı gösteren istihdam oranına da bakmak önemlidir. 2000 yılı rakamlarına bakıldığında, 15 yaş üstü kadınların %24,9'u iş gücü piyasasında istihdam edilirken, bu oran 2021 yılına gelindiğinde %26,3'e yükselmiştir. Aynı dönemde, erkeklerde iş gücüne katılım oranındaki azalmaya paralel olarak istihdam oranı da azalmıştır. 2000 senesinde %68,9 olan erkek istihdam oranı, 2021'de %59,8'e düşmüştür.

Şekil 5: Kadınların Meslek Grubuna Göre İstihdam Edilmesi 2015-2021

[15+ yaş-age]

(Bin kişi-Thousand people)

Yıl Year	İstihdam edilenler Employed	Yöneticiler Managers	Meslek grubu-Occupation (ISCO 08)							
			Profesyonel meslek mensupları Professionals	Teknisyenler, teknikerler ve yardımcı profesyonel meslek mensupları Technicians and associate professionals	Büro ve müşteri hizmetlerinde çalışan elemanlar Clerical support workers	Hizmet ve satış elemanları Service and sales workers	Nitelikli tarım, ormancılık ve su ürünlerinde çalışanlar Skilled agricultural, forestry and fishery workers	Sanatkarlar ve ilgili işlerde çalışanlar Craft and related trades workers	Tesis ve makine operatörleri ve montajcılar Plant and machine operators and assemblers	Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar Elementary occupations
Kadın-Female										
2015	8 058	182	1 156	391	790	1 505	1 679	417	267	1 671
2016	8 312	212	1 279	403	845	1 606	1 540	444	268	1 715
2017	8 729	213	1 350	425	831	1 752	1 585	471	297	1 804
2018	9 018	220	1 434	459	866	1 901	1 532	489	308	1 810
2019	8 924	244	1 486	480	840	1 915	1 499	447	303	1 712
2020	8 306	273	1 551	465	796	1 726	1 244	433	278	1 541
2021 ⁽¹⁾	9 005	308	1 690	521	858	1 778	1 268	460	309	1 814

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2015-2021

Kadın istihdamı oranlarına bakarsak, kadınların %20,1 ile en fazla nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar olarak istihdam edildiği görülmektedir. Bununla birlikte %19,7 oranında hizmet satış elemanları, %18,8 ile profesyonel meslek mensupları listede göze çarpmaktadır. %3,4 ile tesis ve makine operatörleri meslek grubu kadınların en az istihdam edildiği alan olmuştur.

Şekil 6: İşsizlik Oranı 2015-2021

[15+ yaş-age]

(Bin kişi-Thousand people)

Yıl Year	İşsiz sayısı Number of unemployed	İşsizlik oranı (%) Unemployment rate (%)	Tarım dışı işsizlik oranı (%) Non-agricultural unemployment rate (%)
Toplam-Total			
2015	3 057	10,3	12,4
2016	3 330	10,9	13,0
2017	3 454	10,9	13,0
2018	3 537	11,0	12,9
2019	4 469	13,7	16,0
2020	4 061	13,2	15,3
2021 ⁽¹⁾	3 919	12,0	-
Erkek-Male			
2015	1 891	9,2	10,5
2016	2 006	9,6	10,9
2017	2 024	9,4	10,7
2018	2 082	9,5	10,8
2019	2 707	12,4	13,9
2020	2 599	12,3	13,9
2021 ⁽¹⁾	2 364	10,7	-
Kadın-Female			
2015	1 167	12,6	17,2
2016	1 324	13,7	18,1
2017	1 431	14,1	18,5
2018	1 455	13,9	17,8
2019	1 762	16,5	20,7
2020	1 482	15,0	18,4
2021 ⁽¹⁾	1 554	14,7	-

Kaynak: TÜİK, İşgücü İstatistikleri, 2015-2021

Kadınların düşük işgücüne katılma ve düşük istihdam oranlarının yanı sıra Türkiye'de yüksek işsizlik oranları da bir sorun teşkil etmektedir. 2021 yılında

Türkiye’de 15 yaş ve üzeri çalışan nüfus içinde kadın işsizlik oranı %14,7 iken erkekler için bu oran %10,7’dir.

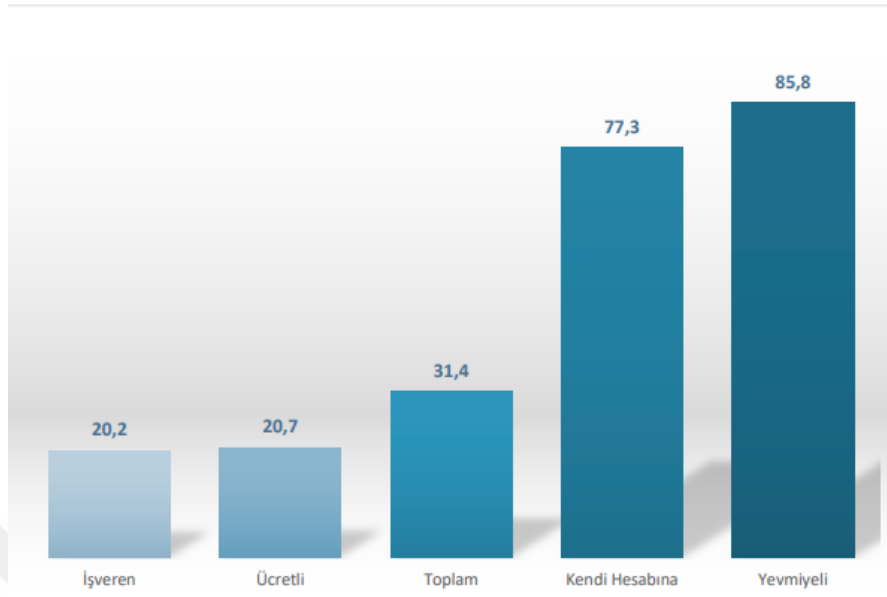
Şekil 7: Kadın ve Erkeklerin İşteki Durumlarına Göre Yıllık Ortalama Esas İş Gelirleri, 2006-2019

	(TL)													
	Yıllar													
İşteki durum	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Erkek														
Toplam	9 297	10 616	11 542	12 614	13 202	14 899	15 962	18 125	20 074	22 673	26 438	29 742	32 589	37 072
Ücretli, maaşlı	9 268	10 529	11 770	13 409	14 080	15 355	16 478	18 709	20 470	22 782	25 498	28 502	31 555	36 167
Yevmiyeli	3 782	4 837	5 071	4 994	5 730	6 168	6 669	7 187	8 610	9 667	11 093	12 864	14 843	16 784
İşveren	20 864	26 279	27 450	27 977	27 363	33 917	35 671	39 679	45 402	48 722	68 689	83 469	89 107	97 244
Kendi hesabına	7 757	8 801	9 224	9 407	10 369	11 970	12 959	14 582	16 038	19 093	22 088	23 679	25 938	29 116
Kadın														
Toplam	6 453	7 470	8 400	9 446	10 034	11 355	12 363	14 350	15 681	17 956	20 645	24 003	25 405	28 214
Ücretli, maaşlı	8 262	9 490	10 422	11 732	12 470	13 488	14 328	16 444	17 838	19 767	21 637	24 872	26 619	29 968
Yevmiyeli	1 875	2 263	2 496	2 446	2 472	2 652	3 126	3 272	4 052	4 605	5 357	6 481	8 166	9 033
İşveren	15 476	14 501	19 765	17 821	16 956	27 123	35 781	39 033	34 960	35 116	59 835	84 105	82 037	80 893
Kendi hesabına	3 390	4 176	3 724	3 935	4 616	5 628	6 179	7 333	7 907	10 483	11 797	13 160	14 303	16 425

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri 2019

Kadın ve erkeklerin işteki durumlarına göre yıllık ortalama esas iş gelirlerine bakıldığında 2006 senesinde, ücretli çalışan kadınların yıllık ortalama geliri 8,262 TL iken, 2019’da bu rakam %263 artarak 29,968 TL’ye yükselmiştir. Aynı sene için ücretli erkeklerin ortalama gelirine bakıldığında %290 artarak 9,268 TL’den 36,167 TL’ye çıkmıştır. Karşılaştırdığımızda 2006 ile 2019 arasında erkeklerin gelirleri kadınlara göre daha fazla artış göstermiştir. 2019 yılı için kendi hesabına çalışan kadın ve erkekler arasındaki farka baktığımızda erkeklerin %77,3 oranında kadınlardan daha fazla kazandığı görülmektedir.

Şekil 8: Erkek ve Kadınların Yıllık Ortalama Gelir Farkı 2019 (Yüzde)

Kaynak: TÜİK, Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri 2019

Kadın ve erkeklerin yıllık ortalama gelirleri incelendiğinde toplamda erkekler, kadınlara göre yüzde 31,4 daha fazla gelir elde etmektedir, ancak bu fark iş durumuna bağlı olarak değişmektedir. Ücretli çalışan erkek ve kadın arasındaki farka bakıldığında 2019 yılında erkekler, kadınlara göre yüzde 20,7 daha fazla kazanmaktadır. Ayrıca, işveren olarak çalışan kadın ve erkekler kategorisinde de erkeklerin kadınlara göre yüzde 20,2 daha fazla ücret aldığı görülmektedir.

Şekil 9: Kadın Çalışanların İşe İlişkin Sorunları 2016-2021

[Ücretli/maaşlı/yevmiyeli çalışanlar-Waged/salaried/casual]						(%)
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kadın-Female						
Ücret miktarı						
Administrative issues	25,6	26,1	27,4	27,0	20,7	28,8
Ücretler arası farklılık						
Payment inequality	18,9	21,0	17,0	19,1	13,7	17,2
Çalışma koşulları						
Amount of payments	19,4	17,7	14,7	15,8	13,0	15,7
İdari konular						
Working conditions	13,1	12,3	12,4	9,1	7,3	8,4
Ücretlerin zamanında ödenmesi						
At the time of the payment of wages	6,9	5,0	5,4	5,6	4,6	4,5
Eksik ücret ödenmesi						
Missing payment of wages	4,7	4,0	2,7	3,8	2,8	3,3
Çalışma saatleri içerisinde kişisel veya ailevi konularla ilgilenmek için bir veya iki saat izin almada						
Taking one or two hours off for personal or family matters during working hours	-	10,5	10,3	11,7	8,8	10,7

Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2016-2021

Kadınların işe ilişkin sorunlarına bakıldığında en temel problemin %28,8 oran ile ücret miktarı olduğu görülmektedir. Kadınlar çalıştıkları işe göre hakkettikleri ücreti kazanmadıklarını düşünmektedir. İkinci sorun ise %17,2 ile ücretler arası farklılıklardır. Kadın ve erkekler arasındaki ücret farklılıkları kadınların iş hayatında ana problemlerden birini oluşturmaktadır.

3.3.KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ KONUSUNDA SAĞLANAN AB FONLARININ ROLÜ

Türkiye’de kadın girişimciler ve kadın emeği, ekonomik büyümenin önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Kadınların ekonomik kalkınmaya katılımının iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan biri kadın istihdamının artırılması, diğeri ise kadın girişimciliğinin yaygınlaştırılmasıdır. Ancak her iki boyutta da istenilen düzeyde ilerleme gerçekleştirilmediği ve istenen düzeye ulaşılmadığı görülmektedir.

Kadınların kendi girişimlerini kurarken finansal desteğe ulaşabilmeleri, eğitim ve farkındalık düzeyinin artırılması, kadınların çeşitli sektörlerde adını duyurarak etkinliklerini artırmasına yardımcı olmaktadır. Kadın girişimcilerin yetenekleri ve ilgileri dikkate alınarak, danışmanlık hizmetleri ve destek programlarıyla yönlendirilmeleri önemlidir.

Ancak, devlet ve özel sektörün katkılarına rağmen, Türkiye’de kadın girişimcilerin etkinliği hala yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. (Toksöz, 2007: 49-51) Bu nedenle, kadın girişimcilerin pazarlama stratejilerinden Ar-Ge'ye kadar kendilerini geliştirebilmeleri ve işletmelerinin uzun ömürlü olması için çeşitli alanlarda desteklenmeleri gerekmektedir. Bu nedenle, Türkiye'de kadın girişimciliğini desteklemek amacıyla Avrupa Birliği tarafından sağlanan fonlar, kadınların iş kurma ve işletmelerini geliştirme süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye, kadınların ekonomik hayata aktif katılımını teşvik eden politikalar ve programlar yürütmektedir. Bu süreçte, AB ile yapılan iş birliği ve alınan fonlar kritik bir öneme sahiptir. AB fonları, kadın girişimcilerin eğitim, finansal destek ve iş kurma süreçlerinde desteklenmesine yönelik projelerin hayata geçirilmesini sağlamaktadır. Bu fonlar, Türkiye'deki kadın girişimcilerin kapasitelerini geliştirmeye, yenilikçi iş

fikirlerini hayata geçirmeye ve işletmelerini büyötmeye yönelik projelere finansal destek sağlamaktadır.

AB fonları, kadın girişimcilerin ihtiyaç duyduğu eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesini ve erişimini kolaylaştırmaktadır. İş kurma aşamasında olan kadınlara iş planı hazırlama, pazar araştırması yapma, finans yönetimi gibi alanlarda eğitimler verilmektedir. Ayrıca, işletme sahibi kadınlar için yönetim, liderlik ve dijital pazarlama gibi konularda danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır.

Kadın girişimcilerin işletmelerini kurmak veya büyötmek için finansal destek almasını sağlayan kredi programlarına AB Fonları uzun yıllardır katkıda bulunmaktadır. Örneğin Avrupa Yatırım Bankası, cinsiyet eşitliğini ve kadınların ekonomik olarak güçlendirilmesini artırmaya yönelik birçok girişimde bulunmaktadır. Avrupalı ve diğer kıtalardaki kadınların finansmana daha kolay erişim sağlayarak ve sürdürülebilir altyapı hizmetlerini sunarak 1 milyar Euro'dan fazla yatırımı hayata geçirmektedir. Düşük faizli kredi imkanları ve hibe destekleri, kadın girişimcilerin sermaye ihtiyaçlarını karşılamalarına ve işletmelerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

AB fonları, kadın girişimcilerin birbirleriyle bağlantı kurmalarını ve deneyimlerini paylaşmalarını teşvik eden ağ oluşturma programlarını desteklemektedir. Bu programlar, kadın girişimcilerin birbirinden öğrenmelerini, iş birlikleri yapmalarını ve yeni iş fırsatlarına erişmelerini sağlamaktadır. Ayrıca, kadın girişimcilere deneyimli mentörlerle bir araya gelme fırsatı da sunulmaktadır. Bu uygulamalar arasında sayılacak olan WES, otuz bir adet Avrupa kıtasında bulunan ülkeden (AB ülkeleri ve İzlanda, Norveç ve Türkiye) ibaret olan iş ve birlik ağı olarak tanımlanabilecektir. Delege kavramı, WES için üye devletlerin hükümetleri ve kuruluşları karşılamaktadır. Bu devletler kendi iç işleyişleri içerisinde kadın girişimciliğine destek sağlamak ve teşviklerde bulunmakla sorumludurlar. WES üyeleri kadın girişimcilere yönelik mevcut destek önlemleriyle ilgili tavsiye, destek, bilgi ve iletişim sağlamaktadır.

Projelerin AB Fonları tarafından desteklenmesinin kadın girişimciliği üzerinde olumlu etkileri çok fazladır. Kadınların işletmelerini kurma ve yönetme konusunda güçlü bir altyapı oluşturulması, iş başarısını ve sürdürülebilirliğini artırmaktadır.

Finansal destek ve kredi imkanları sayesinde kadın girişimciler, sermaye eksikliğini gidererek işlerini büyütme ve yeni yatırımlar yapma fırsatı bulmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

VERİ VE YÖNTEM

Türkiye'de son yıllarda, kadınların iş dünyasındaki varlığı ve etkinliği artmış olsa da hala cinsiyet temelli eşitsizlikler ve fırsat eşitliği konularında bazı zorluklarla karşı karşıyadır. Bu tezin amacı, Türkiye'deki kadın girişimciliğini incelemek ve özellikle AB fonlarının kadın girişimciliğini desteklemedeki rolünü araştırmaktır. Bu bölümde, tez çalışmasının veri kaynakları ve analiz yöntemleri açıklanacaktır.

4.1.VERİ KAYNAKLARI VE DERLEME YÖNTEMİ

Bu çalışmanın verileri, Türkiye'deki kadın girişimciliği ve AB fonlarında mali yardımlarla ilgili çeşitli ikincil kaynaklardan elde edilmiştir. Literatür taraması ve doküman incelemesi önceden yapılmış araştırmaların sonuçları incelenerek ya da önceki çalışmalarda elde edilmiş veriler karşılaştırarak gerçekleştirilmiştir.

İlk olarak, akademik makaleler, tezler ve bilimsel dergilerde yapılan önceki çalışmalar incelenmiştir. Bu literatür taraması, kadın girişimciliği alanındaki teorik çerçeveyi anlamak ve tarihsel gelişim ve mevcut durum hakkında bilgi edinmek için kullanılmıştır. Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylığından itibaren yararlandığı AB Fonlarını ve bu fonlar kapsamında kadın girişimciliğine ve istihdamına ayrılan payın detaylı analizi için Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği Başkanlığı, Avrupa Birliği Mali İş birliği ve Proje Uygulama Genel Müdürlüğü, MFİB ve İKGPO'nun raporlarından faydalanılmıştır.

Ayrıca, hükümet raporları, istatistiksel veriler ve resmi yayınlar da çalışmanın veri kaynakları arasında yer almıştır. Türkiye'de kadın girişimciliği hakkında sunulan kamu verileri ve raporlar, sektördeki durumu anlamada önemli bir rol oynamıştır.

Kadın girişimciliği konusunda derlenen ikincil veriler, kadın girişimciliğinin Türkiye'de mevcut durumunu ve konu ile ilgili zaman içindeki değişimi göstermek amacı ile derlenmiştir. Türkiye'de Kadın girişimciliğinin mevcut durumu ve değişimi istatistiksel tablolar ile özetlenmiştir. Tablolar için kaynaklar Türkiye'deki kadın girişimciliği hakkında mevcut çeşitli istatistiksel verilerdir. Bu kaynaklar TÜİK veya

Avrupa Birliği İstatistik Ofisi (Eurostat), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), OECD gibi resmi kaynakların verilerinden yararlanılmıştır.

AB projelerinin bölgelere göre dağılımı, kurumlara göre dağılımı, konulara göre dağılımı, fonlara ilişkin resmi yayınlar için ise MFİB ve İKGPO'nun resmi raporlarından faydalanılmıştır.

Doküman incelemesi ise literatürün içerik analizi ile incelenmesi kapsamında yapılmıştır. İçerik analizinin amacı Türkiye’de kadın girişimciliği alanında mevcut Web of Science dokümanların “kategorileri”, “araştırma yöntemleri”, ve “bölgeler” kapsamında incelenmesi amacı ile kullanılmıştır. Dokümanların ana verisini mevcut makaleler konferans raporları, tezler, kitaplar, kitap bölümleri ve proje raporları oluşturmuştur. Dokümanların analiz yönetimi olarak içerik analizi kullanılmıştır. Web of Science veri tabanında 2015-2022 yılları arasındaki elektronik olarak tüm erişilebilir sayıları incelenmiş ve “Türkiye’de Kadın Girişimciliği” ile doğrudan ilişkili bulunan 67 çalışma araştırma kapsamına alınmıştır.

4.2.VERİ ANALİZ YÖNTEMİ

Elde edilmek istenen bilginin türü açısından üç temel araştırma yöntemi bulunmaktadır. Bunlar; keşfedici, betimleyici ve açıklayıcı araştırmalardır. (<https://www.bingol.edu.tr>) Betimsel araştırma, var olan bir durumu, olayları, özellikleri ve ilişkileri tanımlamak ve tarif etmek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntem, verilerin toplanması, analizi ve yorumlanması sürecinde nesnel ve sistematik bir yaklaşım sunar.

Bu tez çalışması, betimsel araştırma yöntemi kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırmada çalışılan olgu üzerine toplanan veriler betimlenerek ana özellikleri açıklanmıştır, ayrıca araştırılan konu doğal haliyle gözlemlenerek betimlenme yoluna gidilmiştir. İlk olarak araştırmanın amacı ve kapsamı belirlenerek Kadın girişimciliği ve AB fonlarında mali yardımlarla ilgili olarak ne tür bilgilerin elde edileceği ve hangi konuların inceleneceği tanımlanmıştır. Verilerin toplanacağı kaynaklar tespit edilerek, veri çeşitliliği için kaynaklar literatür taraması, hükümet raporları, istatistikler, resmi belgeler, AB fonlarına ilişkin dokümanlar, AB ve Türkiye resmi kaynaklarından oluşturulmuştur.

Betimleyici araştırmalar, araştırma sorununa göre hem nicel hem de nitel veri toplama yöntemlerini kullanabilirler. (<https://www.bingol.edu.tr>) Araştırmacı, bulgularını sayısal değerlerle ifade edebilmek ve ölçebilmek için basit betimleyici istatistikleri kullanabilir. Bu tez çalışmasında, nicel ve nitel veri toplama teknikleri birlikte kullanmıştır. Nicel araştırmanın temelinde, toplanan verilerin sayısal olarak ifade edilmesi ve ölçülmesi vardır. Tez alışmasında Türkiye'deki kadın girişimciliği hakkında mevcut çeşitli istatistiksel veriler toplanarak sayısal veriler ile bulgular sistematik hale getirilmiştir. Nitel veri toplama tekniği olarak literatür taraması, doküman incelmesi gerçekleştirilmiştir. Literatür taraması, Türkiye'deki kadın girişimciliği ve AB fonlarında mali yardımlarla ilgili mevcut bilgileri derlemek ve önceki çalışmaların sonuçlarını analiz etmek için yapılmıştır.

Nesnel, ölçülebilir, doğrulanabilir bilgilere ulaşmak amacıyla dokümanlar, belli kurallar dahilinde derlenmiştir. Araştırma verilerinin çözümlenmesinde içerik analizi teknikleri kullanılmıştır. WoS'dan elde edilen Türkiye'de kadın girişimciliği ile ilgili olarak tüm dokümanlar kategorik çeşitlilik, bölgesel farklılık ve araştırma yöntemleri çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Betimsel araştırma yöntemi kullanılarak Türkiye'de Kadın Girişimciliği ve AB Fonlarında Mali Yardımlar tezi için sağlam bir temel oluşturarak konuyla ilgili detaylı ve tarafsız bir perspektif sunulması ve bu alanda gelecekte yapılacak çalışmalara katkı sağlaması düşünülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

5.1.TÜRKİYE’DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ KONUSUNDA WEB OF SCIENCE DÖKÜMANLARININ İÇERİK ANALİZİ İNCELEMESİ

Bu çalışmada WoS veri tabanında bulunan Türkiye’de Kadın Girişimciliği ile ilgili çalışmalar çeşitli parametrelere çerçevesinde içerik analizine tabi tutulmuştur. Analizde, Türkiye’de Kadın Girişimciliği ile ilgili 2015-2022 yılları arasında yayınlanmış 121 çalışma taranmış ve Türkiye’de Kadın Girişimciliği ile doğrudan ilişkili toplam 67 adet çalışma analiz edilmiştir. Microsoft Excel programında listelenen makaleler inceleme kriterleri bağlamında filtre uygulamak suretiyle çeşitli frekanslar tespit edilmiştir.

Konu ile ilgili araştırma makalesi, inceleme makalesi, kitap bölümü gibi toplam 67 adet çalışma incelenmiş ve çalışmalar bölgelere, kategorilere, araştırma yöntemine göre sınıflandırılmıştır.

Çalışmada şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

- Türkiye’de Kadın Girişimciliği konusunda çalışmaların WoS veri tabanında kategorik olarak dağılımı,
- Türkiye’de Kadın Girişimciliği konusunda çalışmaların araştırma yöntemlerine göre dağılımı,
- Türkiye’de Kadın Girişimciliği konusunda çalışmaların bölgelere göre dağılımı,

Türkiye’de Kadın Girişimciliği ile ilgili çalışmalar WoS veri tabanından 15-17.05.2023 tarihinde temin edilmiştir. WoS veri tabanındaki konu (topic) seçeneği kullanılarak Türkiye Kadın Girişimciliği, Türkiye Kadın Girişimcilere Destek, Türkiye Kadın Girişimcilik Politikaları, Türkiye Kadın Girişimcilik Niyetleri (Turkey Women Entrepreneurship, Women Entrepreneurship Intentions, Women Entrepreneurship Policies), gibi kelimelerle arama yapılmıştır. Toplam 121 adet çalışmayı içeren bir liste oluşturulmuştur. Tüm makaleler arasından sağlık bilimleri ile ilgili olan çalışmalar incelemeye dahil edilmemiş geriye sosyoloji, eğitim, ekonomi,

işletme, antropoloji gibi sosyal bilimler alanında yayınlanmış salt Türkiye’de kadın girişimciliği ile ilgili olan 67 adet çalışma kalmıştır.

Yapılan incelemede veri tabanlarında çalışmaların %90’a yakını İngilizce olarak yayınlandığı görülmüştür. Veri setinde zaman aralığı olarak 2015-2022 yıl aralığı ayarlanmıştır. Bu bağlamda WoS veri tabanında 2015-2022 yılları arasındaki elektronik olarak tüm erişilebilir sayıları incelenmiş ve “Türkiye’de Kadın Girişimciliği” ile doğrudan ilişkili bulunan 67 çalışma araştırma kapsamına alınmıştır.

İlgili çalışmaların anahtar kelimelerinin analizinde en çok kullanılan kelimelerin başka bir ifadeyle odaklanılan konuların başında kadın girişimciliği, cinsiyet, girişimcilik olduğu tespit edilmiştir.

5.1.1. Çalışmaların Web of Science Kategorilerine Göre Dağılımı

Türkiye’de kadın girişimciliği ile ilgili yapılan çalışmaları değerlendirdiğimizde, WoS veri tabanında kategorik olarak dağılımı gösteren birinci tabloya göre, toplamda 67 çalışmanın incelendiği görülmektedir. Bu çalışmalar farklı konu başlıklarına ayrılmıştır. En fazla çalışma sayısı Finansman, Ekonomi ve İşletme kategorisinde bulunmaktadır, bu alanda 19 çalışma yer almaktadır. Girişimcilik Motivasyonu ve Kültürü kategorisi ise 11 çalışma ile ikinci sırada yer almaktadır. Toplumsal Cinsiyet ve Kadın girişimciliği ve kırsal kalkınma kategorileri ise sırasıyla 8 ve 6 çalışma ile dikkat çekmektedir.

Tablo 1: Türkiye’de Kadın Girişimciliği ile İlgili Çalışmaların WOS Veri Tabanında Kategorilerine Göre Dağılımı

Web of Science	Adet	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Aile İşletmesi ve Aile Desteği	3		1	1	1				
Bölgesel Gelişmişlik, Kentleşme ve Kalkınma	4	1	1	1	1				
Eğitim	3				1	1			1
Finansman, Ekonomi ve İşletme	19	2	2	1	4	1	4	3	2

Girişimcilik Motivasyonu ve Kültürü	11	2		1	2	3		1	2
Kadın girişimciliği ve kırsal kalkınma	6	1	3		1			1	
Moda	3				2		1		
Sağlık	1		1						
Spor	1	1							
Teknoloji	5				1	2			2
Toplumsal Cinsiyet	8		1		1	1	2	2	1
Turizm	3		1			2			
Toplam	67								

Kaynak: <https://a8f59890210bb2a36cc265c34c80a801c14e01d5.vetisonline.com/wos/woscc/basic-search>

5.1.2.Çalışmaların Bölgelere Göre Dağılımı

İkinci tablo, çalışmaların WoS veri tabanında bölgelere göre dağılımını göstermektedir. Türkiye özelinde gerçekleştirilen çalışmaların çoğunluğu, 44 çalışma ile Türkiye Geneli kategorisine aittir. İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde de çalışmalar yoğun bir şekilde yürütülmektedir. Öte yandan, diğer bölgelerde ise çalışma sayısı daha sınırlıdır ve genellikle 1 ile 3 arasında değişmektedir.

Tablo 2: Türkiye’de Kadın Girişimciliği ile İlgili Çalışmaların WOS Veri Tabanında Bölgelere Göre Dağılımı

Çalışmaların Bölgelere Göre Dağılımı	
Bölgeler	Adet
Samsun	1
Türkiye Geneli	44
Mersin	1
Marmara Bölgesi	1
Konya	1
Kars	1
İzmir, Manisa	1
İzmir	3

İstanbul, Kocaeli, Bursa	1
İstanbul	3
Gaziantep	1
Eskişehir	1
Batı Türkiye	1
Antalya, Burdur, Isparta	1
Ankara	3
Adana	1
13 İL	1
12 İL	1
Toplam	67

Kaynak: <https://a8f59890210bb2a36cc265c34c80a801c14e01d5.vetisonline.com/wos/woscc/basic-search>

5.1.3.Çalışmaların Veri Derleme Yöntemine Göre Dağılımı

Üçüncü tablo, çalışmaların WoS veri tabanında kullanılan veri derleme yöntemlerine göre dağılımını göstermektedir. En sık kullanılan yöntemler arasında anketler ve görüşmeler yer almaktadır. 24 çalışma anket yöntemini kullanırken, 20 çalışma görüşme yöntemini tercih etmiştir. Ayrıca, literatür taraması ve etnografik araştırma gibi diğer yöntemler de kullanılan araştırma yöntemleri arasında yer almaktadır.

Tablo 3: Türkiye’de Kadın Girişimciliği ile İlgili Çalışmaların WOS Veri Tabanında Veri Derleme Yöntemine Göre Dağılımı

Çalışmalarda Kullanılan Veri Derleme Yöntemleri	
Web of Science	Adet
Anket	24
Anket ve Görüşme	1
Anket, İstatiksel Yöntem ve Raporlama	2
Etnografik Araştırma	4
Görüşme	20
İkincil Kaynaklar	1
Literatür Taraması	7
Ölçekleme-İstatiksel Yöntem	1
Saha Çalışması	1
Sözlü Tarih Yöntemi ve Görüşme	1

Vaka çalışması	4
Vaka çalışması ve Görüşme	1
Bilgiye Ulaşılamamıştır	1
	67

Kaynak:<https://a8f59890210bb2a36cc265c34c80a801c14e01d5.vetisonline.com/wos/woscc/basic-search>

Bulgulara göre, Türkiye'de kadın girişimciliği ile ilgili yapılan çalışmalar çeşitli konu başlıklarını ve bölgeleri kapsamaktadır. Bu çalışmalar genellikle finansman, ekonomi, işletme, motivasyon, kültür ve kırsal kalkınma gibi konulara odaklanmaktadır. Türkiye geneli en çok çalışma yapılan bölge olarak öne çıkmaktadır, ancak İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerde de yoğun bir araştırma faaliyeti görülmektedir. Çalışmaların veri derleme yöntemleri arasında anketler, görüşmeler ve literatür taraması yaygın olarak kullanılan yöntemlerdir. Bu bulgular, Türkiye'deki kadın girişimciliği alanında yapılan çalışmaların çeşitliliğini ve önemli konuları kapsadığını göstermektedir.

5.2.TÜRKİYE'YE YÖNELİK AB FONLARININ VE AB FONLARI İÇİNDE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNE AYRILAN PAYIN GELİŞİMİ

AB, Türkiye'ye mali yardımlarını hibe ve kredi şeklinde sağlamaktadır. (Efe, 2017: 222) Hibe yardımları, sağlık, eğitim, kültür gibi sosyal amaçlı projeler için merkezi ve yerel kamu kurumlarına yapılmaktadır. Ayrıca insan hakları, demokrasi gibi alanlarda da sivil toplum örgütlerine hibe desteği verilmektedir. Krediler aracılığıyla ise hem kamu kurumlarına hem de özel sektöre mali yardım yapılmaktadır. Bu yardımlar, projelerin gerçekleştirilmesi temelinde dağıtılmaktadır. (Ormanoğlu, 2005: 14-17)

AB'nin sağladığı mali yardımlar, Türkiye'de kurumsal yapılanmayı desteklemek, mevzuat uyumunu sağlamak ve ekonomik-sosyal uyumu güçlendirmek amacıyla kullanılmaktadır. Bu kapsamda KOBİ'ler, altyapı yatırımları ve insan kaynakları gibi alanlarda yardımlar yapılmaktadır.

Türkiye'nin ekonomik-sosyal uyumunu güçlendirmeye yönelik bu yardımlar, Helsinki Zirvesi ile Türkiye'ye resmi adaylık statüsünün verildiği zamandan günümüze kadar olan dönemde kadın girişimciliği özelinde incelenecektir.

5.2.1 Türkiye'ye Yönelik Katılım Öncesi Mali Yardım (2000-2006)

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde gerçekleşen Helsinki Zirvesi Türkiye-AB ilişkilerindeki dönüm noktalarından biridir. Zirvede, Türkiye resmi olarak "adaylık statüsü" kazanmış ve diğer aday ülkelerle aynı kriterlere ve eşit haklara sahip olacağı kabul edilmiştir. (Avrupa Konseyi Helsinki Başkanlık Sonuçları, 1999)

Helsinki Zirvesi, Türkiye'nin AB adaylığının kabul edildiği ve katılım sürecinin temel çerçevesinin belirlendiği bir dönüm noktasıdır. Bu zirvede, Türkiye'nin AB ile uyum sürecinde Topluluk programlarına katılacağı ve AB ile aday ülkeler arasındaki toplantılara dahil edileceği vurgulanmıştır. Ayrıca, Türkiye'nin AB mevzuatını kabul etmek için bir Ulusal Program hazırlaması gerektiği belirtilmiştir.

Zirvede AB Komisyonu'ndan, Türkiye'nin kabul etmesi gereken AB mevzuatı hakkında bir çalışma yapması ve katılım öncesi mali yardımların koordinasyonunu sağlayacak bir çerçeve oluşturması istenmiştir. Türkiye, 1999 yılında aday ülke statüsü kazanmış ve 2001 sonundan itibaren hibe nitelikli fonlardan tek bir çerçeve altında yararlanmaya başlamıştır. Bu çerçevede, adaylık sürecinde gerekli düzenlemeleri yapabilmesi için Türkiye'nin projeler aracılığıyla mali yardım alması öngörülmüştür.

Katılım öncesi dönemde Avrupa Komisyonunca hazırlanan 17 Aralık 2001'de Konsey tarafından onaylanan ve 1 Ocak 2002'de yürürlüğe giren 2500/2001/EC sayılı Türkiye için Katılım Öncesi Mali Yardıma Dair Çerçeve Tüzük Türkiye'ye verilmesi planlanan mali yardımların hukuki temelini oluşturur. (Yalınpala Çokgezen ve Yıldırım, 2007: 160)

AB bütçesi 7 yıllık bir dönem için hazırlanmakta olup Türkiye'ye yönelik Avrupa Komisyonu tarafından planlan ilk mali yardımlar 2000-2006 dönemini kapsamaktadır. Türkiye'nin 2001 sonunda hibe nitelikli fonlardan yararlanmaya başlaması nedeniyle, aşağıda 2002-2006 döneminde Türkiye'nin aldığı fonlar incelenmiştir. (https://www.ab.gov.tr/tr-ab-mali-isbirligi_5.htm)

Tablo 4: 2002-2006 Dönemi Türkiye'nin Yararlandığı Fon ve Proje Tablosu

							Milyon Avro	
Yıl	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Toplam
Bütçe	209	214	126	144	236	276	450	1.65
Proje	5	15	18	28	38	35	45	184

Kaynak: https://www.ab.gov.tr/tr-ab-mali-isbirligi_5.html

2000-2006 döneminde üstlenilen proje sayıları ve bu projelere sağlanan hibe nitelikli mali kaynağın detayları aşağıdaki tabloda sunulduğu gibidir:(Yalınpala Çokgezen ve Yıldırım, 2007: 160)

Tablo 5: 2002-2006 Dönemi Türkiye'nin Yararlandığı Fon ve Proje Tablosu

2000-2006 Dönemi	Tutar (Milyon Avro)
2000 yılı için (MEDA II + Gümrük Birliği'nin Güçlendirilmesine Yönelik Avrupa Stratejisi + Akdeniz Ülkelerinde Rehabilitasyon Programı)	209
2001 yılı için (MEDA II + Gümrük Birliği'nin Güçlendirilmesine Yönelik Avrupa Stratejisi + Ekonomik ve Sosyal Kalkınmanın Desteklenmesi için Avrupa Stratejisi)	214
2002 yılı katılım öncesi mali iş birliği programı	126
2003 yılı katılım öncesi mali iş birliği programı	144
2004 yılı katılım öncesi mali iş birliği programı	236
2005 yılı katılım öncesi mali iş birliği programı	276
2006 yılı katılım öncesi mali iş birliği programı	450
Toplam	1,65

Kaynak: (Karabacak, 2004:99)

AB'nin amacı, Birlik programları aracılığıyla üye ülkeler arasında iş birliğini geliştirmek, Avrupalılık bilincini yaymak, yenilikçilik anlayışını sürdürmek, AB politikalarının ve mevzuatının uygulanmasına katkı sağlamak ve ortak çözümler üreterek Birliğin sorunlarını çözmektir. Bu programlar, 1970'li yıllara kadar uzanan bir geçmişe sahiptir ve AB'nin politikaları doğrultusunda öncelikli alanlarda gerçekleştirilen faaliyetleri birleştirerek uluslararası projelere mali destek sağlar. (İktisadi Kalkınma Vakfı, AB Fonları ve Programları, 10.06.2023)

Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin adaylığının onaylanmasıyla birlikte Türkiye, tüm AB program ve ajanslarına başvurabilme hakkına sahip olmuştur.

Bu dönem için Türkiye'nin katılımına açık olan girişimcilik, kadın girişimciliği, teşvik ve kadın erkek eşitliği ile ilgili AB program ve projeleri aşağıda sunulmuştur. (<https://www.mess.org.tr>)

İstihdam ve Sosyal İşler

- Ayrımcılıkla Mücadele-EQUAL
- Kadın Erkek Eşitliği
- Toplumsal Dışlanmayla Mücadele
- İstihdam Alanında Teşvik Edici Önlemler

Girişimcilik

- İşletmeler ve Girişimcilik

Türkiye'nin katıldığı AB Programlarından İstihdam ve Sosyal İşler Alanı ve Girişimcilik Alanında girişimcilik, kadın girişimciliği, teşvik ve kadın erkek eşitliği gibi konuların desteklenmesi hedeflenmiştir. Aşağıda bu alanların detayları incelenmiş ve girişimcilik, istihdam konuları ile ilgili alanlar incelenmiştir;

İstihdam ve Sosyal İşler Alanında:

2001-2005 döneminde yürütülen "Kadın-Erkek Eşitliği" programının amacı, beş temel alanda çalışmalar yaparak cinsiyet eşitliğini sağlamaktır. Bu program için 61,5 milyon Euro bütçe ayrılmıştır.

2001-2005 döneminde yürütülen "İstihdam Alanında Teşvik Önlemleri" programı istihdam ve emek piyasası alanında Topluluk faaliyetlerini destekleyerek Avrupa Birliği bünyesinde yapılan faaliyetlerin sürekliliğini sağlamayı hedefler.

Girişimcilik Alanında:

2001-2005 döneminde yürütülen "İşletmeler ve Girişimcilik" programı, KOBİ'lerin büyüme ve rekabet gücünü artırmayı, girişimciliği teşvik etmeyi, mevzuatı iyileştirmeyi, AB destek hizmetlerine katılımı teşvik etmeyi amaçlamıştır. Bu program için 450 milyon Euro bütçe ayrılmıştır. Programlar aracılığıyla kadın-erkek eşitliği, istihdam teşvikleri, girişimcilik destekleri gibi konularda çalışmalar yapılmış ve bu alandaki proje başvuruları desteklenmiştir. Aşağıda yer alan tablo Türkiye'nin 2003-2005 yılları arasında Topluluk Program ve Ajanslarına mali katkısı için Topluluk tarafından verilen mali desteği göstermektedir.

Tablo 6: 2003-2005 Topluluk Tarafından Verilen Mali Destek Tablosu

Program/Ajans Katkısı (Avro)	Türkiye'nin Katkısı (Euro)	ABKatkısı Katılabilmek İçin	Programa/Ajansa Gereken Yıllık Tutar (Avro)

Kadın-Erkek Eşitliği	2003	10.000	2003	20.000	2003	30.000
	2004	12.000	2004	18.000	2004	30.000
	2005	14.000	2005	16.000	2005	30.000
İstihdama Teşvik Edici Tedbirler	2003	5.000	2003	25.000	2003	30.000
	2004	31.000	2004	234.000	2004	265.000
	2005	57.000	2005	208.000	2005	265.000

Kaynak: https://www.mess.org.tr/media/filer_public/8a/e3/8ae37f63-59c1-42a4-ab84-c594653267f5/ab_mali_kaynaklari.pdf

5.2.2 2007-2013 IPA I Dönemi

Avrupa Komisyonu, 2007-2013 mali döneminde daha basit ve sade bir mali yardım çerçevesi olan IPA'yı benimsemiştir. IPA katılım süreci ve öncesindeki aşamada bulunan aday ülkelerin proje ve programlarını finanse etmek için AB'nin 2007-2013 bütçe döneminde tek bir mali çerçeve altında birleşmiştir. (Güler ve diğerleri, 2010: 222) Bu yardımlar, merkezi olmayan bir idari yapı üzerinden sağlanır ve belirlenen ödenekler proje bazlı olarak dağıtılır. IPA'nın temel hedefi, aday ülkelerin AB üyeliği sürecinde ihtiyaç duyduğu projeleri desteklemektir.

IPA I dönemine ait beş bileşen aşağıda sunulmuştur:

- Geçiş Dönemi ve Kurumsal Yapılanma Desteği,
- Sınır Ötesi İş birliği,
- Bölgesel Kalkınma,
- İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi
- Kırsal Kalkınma

Bu bileşenler aracılığıyla AB'nin müktesebatına uyum sağlanması, idari kapasitenin geliştirilmesi, sivil toplum diyalogunun teşvik edilmesi, sınır ötesi iş birliğinin güçlendirilmesi, bölgesel kalkınmanın desteklenmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi ve kırsal kalkınmanın hazırlanması hedeflenmektedir.

Türkiye, 2007-2013 döneminde IPA'dan en çok faydalanan ülke olmuştur. Bu dönemde Türkiye'ye ayrılan miktar her yıl artmıştır. 2014-2020 yılları arasında Türkiye'ye tahsis edilen miktar ise yaklaşık 4,45 milyar Euro olarak düzenlenmiştir.

IPA'nın amacı, aday ülkelerin AB'ye üyelik sürecine destek olmak ve yapısal fonların yönetimine hazırlamaktır. Türkiye'nin IPA'dan aldığı paylar diğer aday ve

potansiyel aday ülkelere kıyasla yüksek olsa da ekonominin büyüklüğü ve projelere dayalı hibelerin dağıtılması göz önüne alındığında, bu miktarların düşük olduğu söylenebilir.

Aşağıdaki tablo 2007-2013 tarihleri arasında Türkiye' ye ayrılan mali yardım miktarlarını göstermektedir.

Tablo 7: 2007-2013 Dönemi IPA'nın Bileşenlere Göre Dağılımı

2007-2013 Dönemi IPA'nın Bileşenlere Göre Dağılımı (M€)								
Bileşenler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	TOPLAM
Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma	256,7	256,1	239,6	217,8	231,2	227,5	238,5	1.667,40
Sınır Ötesi İş birliği	2,1	2,8	3	3,1	5,1	2,1	2,2	20,40
Bölgesel Kalkınma	167,5	173,8	182,7	238,1	293,4	356,06	366,88	1.778,44
İnsan Kaynakları'nın Geliştirilmesi	50,2	52,9	55,6	63,4	77,6	83,1	91,1	473,90
Kırsal Kalkınma	20,7	53	85,5	131,3	172,5	187,38	204,18	854,56
TOPLAM	497,2	538,6	566,4	653,7	779,8	856,14	902,86	4.794,70

Kaynak: https://www.ab.gov.tr/ipa-i-ve-ipa-ii-donemi-programlama_45627.html

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından yönetilen İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı (İKG OP), Türkiye'nin milli gelir ortalamasının altındaki bölgelerde istihdam kapasitesini ve insan sermayesini artırmayı amaçlamaktadır. Program, İstihdam, Eğitim, Hayat Boyu Öğrenme, Sosyal

İçerme, Teknik Yardım öncelik alanlarına odaklanmaktadır. (<https://www.ikg.gov.tr/ipa/ipa-2007-2013/>)

İstihdam önceliği, gençlerin ve kadınların istihdama katılımını artırmayı ve istihdamın sürekliliğini sağlamayı amaçlamaktadır. Kayıtlı istihdamın teşvik edilmesi, etkili işgücü politikalarının uygulanması, kaliteli hizmet sağlanması ve kamu istihdam hizmetlerinin geliştirilmesi de öncelik taşımaktadır.

Bu programın diğer öncelikli hedefleri eğitim kalitesinin artırılması, eğitim seviyelerinin yükseltilmesi, işgücü piyasası ile eğitim arasındaki ilişkinin güçlendirilmesi, ömür boyu öğrenme fırsatlarının artırılması, işçilerin, işverenlerin ve işletmelerin değişen koşullara uyum sağlama yeteneklerinin artırılması, dezavantajlı bireylerin işgücü piyasasına erişiminin kolaylaştırılması ve bu erişimi engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılmasıdır.

IPA-IV bileşeni Operasyonlar (Şemsiye Projeler) ve Hibe Programları olarak uygulanmaktadır. Operasyonlar, ulusal düzeyde faaliyetlerin yürütülmesi ve politikaların belirlenmesini amaçlamaktadır. Hibe Programları ise yerel düzeyde ilgili tarafların kullanacağı programlardır.

(https://www.ab.gov.tr/files/rehber/08_rehber.pdf)

Bu programlar aracılığıyla yerel kurumlar, sosyal taraflar, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, belediyeler, valilikler mevcut problemleri ortaya koyma, ortak çözüm önerileri oluşturma imkanına sahiptir. (https://www.ab.gov.tr/tr-ab-mali-isbirligi_5.html)

Bu bileşen, Avrupa Sosyal Fonuna hazırlık yapmayı ve gerekli sistemleri oluşturmayı hedeflemektedir. (<https://www.ikg.gov.tr/ipa/ipa-2007-2013/>)

2007-2013 yılları arasındaki IPA'nın birinci döneminde, toplam 509,1 milyon avro tahsis edilmiş ve fonun yaklaşık %84'ü kullanılmış, 935 proje desteklenmiştir. İŞKUR, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu gibi birçok kamu kurumu, kuruluş ve firma iş birliği yaparak gerçekleştirilen operasyonlarda kadın girişimciliği ve istihdamı ile ilgili elde edilen sonuçlardan bazıları şunlardır:

- İstihdam ve mesleki teknik eğitimlere 104.226 kişi katılmıştır.
- Girişimcilik programlarına 37.453 kişi katılım sağlamıştır.
- 10.862 kişiye istihdam sağlanmıştır.

- 1.588 kişi kendi işini kurmuştur.
- Evde Çocuk Bakımı Projesi için 50 milyon avroluk bir bütçe ayrılmış 15 binden fazla ocuk bakıcısı ilk kez sigortalı bir işe sahip olmuş ve toplamda 26.532 kadın projeden faydalanmıştır.
- Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın (EBRD) sağladığı 300 milyonluk kredi havuzundan yaklaşık 18 bin kadın işletmesi faydalanmıştır.

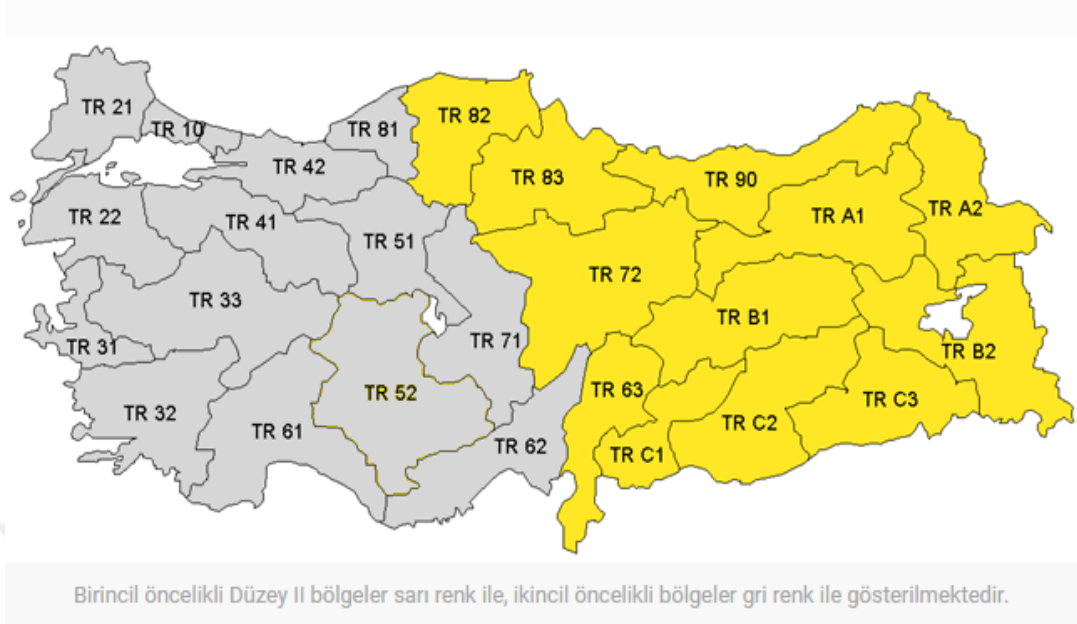
Program, Türkiye'nin tamamını kapsamakla birlikte, kaynakların en az %50'sinin milli gelirleri Türkiye ortalamasının %75'inin altındaki bu 12 bölgeye aktarılması hedeflenmiştir.

Tablo 8: 12 Öncelikli Düzey II Bölgeleri Listesi

12 Öncelikli Düzey II Bölgeleri Listesi	
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
TRB1	Malatya, Elâzığ, Bingöl, Tunceli
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
TRC2	şanlıurfa, Diyarbakır
TRC3	Mardin, Batman, şırnak, Siirt

Kaynak: <https://www.ikg.gov.tr/ipa/ipa-2007-2013/>

Şekil 10: Birincil ve İkincil Öncelikli Düzey II Bölgeleri

Kaynak: <https://www.ikg.gov.tr/ipa/ipa-2007-2013/>

Tablo 9’da 2007-2013 döneminde IPA I kapsamında AB tarafından aday ve potansiyel aday ülkelere yapılan mali yardımın dağılımını göstermektedir. İlgili ülkelerin yüzölçümleri, nüfusları, kişi başına düşen gelir ve AB tarafından sağlanan mali yardım miktarları verilmiştir.

Türkiye, 4.795 milyon avro ile en yüksek mali yardımı alan ülke olmasına rağmen, toplam mali yardımın %48.2’sini almıştır. Türkiye’nin yüzölçümü ve nüfusu diğer ülkelere kıyasla daha büyük olduğu için kişi başına düşen mali yardım miktarı daha düşüktür.

Tablo 9: 2007-2013 Dönemi AB Mali Yardımının Aday ve Potansiyel Aday Ülkelere Göre Dağılımı

ÜLKELER	Yüzölçümü (km ²)	Avro/km ²	Nüfus-2006	Avro/Kişi	TOPLAM (Milyon Avro) (2007- 2013)	Oran
Hırvatistan*	56,594	17,634	4,443,000	224.6	998	10.00%
Makedonya	25,713	23,918	2,039,000	301.6	615	6.20%
Türkiye	783,562	6,119	72,520,000	66.1	4.795	48.2%
Arnavutluk	2,875	206,957	3,149,000	188.9	595	6.00%
Bosna Hersek	1,209	12,810	3,843,000	170.7	656	6.60%
Karadağ	13,812	17,087	624,000	378.2	236	2.40%
Sırbistan	77,474	17,890	7,425,000	186.7	1.386	13.90%
Kosova	10,887	58,326	2,070,000	306.8	635	6.40%
İzlanda**					30	0.30%
TOPLAM	1,022,126	9,489	96,113,000	103.5	9.944	100.00%

Kaynak: https://www.ab.gov.tr/tr-ab-mali-isbirligi_5.html

*Hırvatistan üyeliği Temmuz 2013'te başlamıştır.

**İzlanda yardımlardan 2011 yılında faydalanmaya başlamıştır.

Tablo 10: IPA I Dönemi Kadın Girişimciliği ve İstihdamı ile İlgili Operasyonlar

Operasyon Adı	Faydalancı Kurum	Bütçe (Avro)	Hizmet Alım Sözleşmesi	Hibe Proje Sayısı
KADIN1-Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu I (KİDO)– 2011-2013	İŞKUR	30.000.000	1	131
WIB-İş Hayatında Kadın Programı 2013- 2017	İŞKUR	36.179.124	0	1
NANNY-Evde Çocuk Bakım Projesi- Kayıtlı Kadın İstihdamının Artırılması 2015-2017	SGK	49.625.600	0	1
GATE- Hazır Giyim Sektöründe Kadınlara Yönelik Eğitim ve Girişimcilik Hareketi 2015-2017	Doğu Karadeniz Kalkınma	3.000.000	1	0

Kaynak: <https://www.ikg.gov.tr/projeler/ipa-i/>

KADIN 1- Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu (KİDO)

Kadın 1-Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu, 2011-2013 yılları arasında kadın istihdamını artırmayı amaçlayan bir programdır. Operasyonun toplam bütçesi 26,8 milyon avrodur ve hizmet bileşeni ile hibe bileşeninden oluşmaktadır.

Hizmet bileşeni çerçevesinde İŞKUR, kadın istihdamını artırmaya ve kamu hizmetlerini iyileştirmeye odaklanmıştır. Bu çerçevede, "Aktif İş Gücü Piyasası Politikaları Modeli" oluşturulmuş ve kadınların istihdamdaki engelleri ve fırsatlarına değinilmiştir.

Hibe bileşeni kapsamında yaklaşık 26 milyon avro bütçeyle 131 hibe projesi gerçekleştirilmiştir. Bu projelerin uygulandığı yerlerde yaşayan kadınların temel ve mesleki becerilerini geliştirmek hibe bileşeninin ana amacıdır. Projeler aracılığıyla kadınlara çeşitli alanlarda eğitimler verilmiş, sürdürülebilir yapılar oluşturulmuş, işverenler ve kadınlar bir araya getirilmiş, iş gücü piyasasına girişlerini destekleyici faaliyetler yürütülmüştür.

Bu operasyonla birlikte, kadın istihdamı alanında önemli adımlar atılmış ve birçok kadın eğitimler almış, istihdam edilmiş veya kendi işini kurmuştur. Toplamda:

- 9,557 kadın mesleki sertifika sahibi olmuş
- 1,134 kadın istihdam edilmiş,
- 118 kadın kendi işini kurmuş
- 112 kadın ev ve bahçe eksenli üretime başlamıştır.

Tablo 11: Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Hibe Programı Kapsamında Desteklenen Projeler

PROJE	SEHIR	FAYDALANICI	BÜTÇE	BAŞLAMA	BİTİŞ
Amasya Kadın Aile Danışma ve Hizmet Merkezi	Amasya	AMASYA İL ÖZEL İDARESİ	308,616.89	30/07/2010	29/07/2011
Amasya'da İşsiz Kadınların Çocuk, Yaşlı Bakımı Konularında Eğitimi	Amasya	AMASYA BELEDİYESİ	189,596.51	29/09/2010	29/09/2011
Erhan-i Gümüş İşleme Eğitim Merkezi (EGİEM)	Amasya	AMASYA HALK EĞİTİM MERKEZİ VE AKŞAM SANAT OKULU MÜDÜRLÜĞÜ	222,558.93	30/07/2010	29/07/2011
İşsiz Genç Kadınların İstihdam Hedefli Aşçılık ve Pastacılık Eğitimi	Amasya	AMASYA ÜNİVERSİTESİ MESLEK YÜKSEKOKULU	108,863.37	30/07/2010	29/07/2011
Pembe Yakalı Melekler	Amasya	SULUOVA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	204,529.92	30/07/2010	29/07/2011
Seralarda Güneş Kadınlar İçin Doğuyor	Amasya	TAŞOVA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	114,864.50	30/07/2010	29/07/2011
Tarım Sektöründe Ekonomik Özgürlüğünü Kazanmış Kadınlarla Marka Yolculuğu	Amasya	AMASYA TİCARET SANAYİ ODASI	111,302.47	30/07/2010	29/07/2011

Amasya da Kadın İstihdamının Arttırılmasına Destek Projesi	Ankara	TÜRKİYE EKONOMİ POLİTİKALARI ARAŞTIRMA VAKFI	338,993.98	29/07/2010	28/07/2011
Kadınlar İş'te	Ankara	ORTADOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	440,107.50	29/07/2010	28/07/2011
Ekolojik Oyuncak ve Eğitimi Malzemesi Üretimi Eğitim Merkezi	Ardahan	ARDAHAN ESNAF VE SANATKARLAR ODALARI BİRLİĞİ,	188,266.50	30/07/2010	29/07/2011
Kadın İstihdamının Seracılığın Geliştirilmesiyle Arttırılması	Artvin	BORÇKA ZİRAAT ODASI	143,786.60	29/07/2010	28/07/2011
Proje Üç Nokta (Kadın-Eğitim-İstihdam)	Bayburt	BAYBURT TİCARET VE SANAYİ ODASI	237,721.00	31/07/2010	30/07/2011
Çocuk Bakımı Elemanı Yetiştirme Ve Eğitimi	Bingöl	BİNGÖL BAHAR EĞİTİM KÜLTÜR YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ	222,513.99	31/07/2010	30/07/2011
Genç Kadınlarına Arıcılık, Ana Arı ve Organik Bal Üretimi ile İstihdam Projesi	Bingöl	GENÇ BELEDİYE BAŞKANLIĞI	292,559.00	31/07/2010	30/07/2011
İş Verimliliğinin Arttırılması İçin Yönetici Sekreterler Yetiştirme	Bingöl	BİNGÖL İL ÖZEL İDARESİ	143,883.78	31/07/2010	30/07/2011
Kadın İstihdamının Arttırılması Projesi	Bingöl	BİNGÖL TİCARET VE SANAYİ ODASI	154,277.47	31/07/2010	30/07/2011
Kadınların Tarımda İstihdamı Projesi (KATİP)	Bingöl	SOLHAN BELEDİYE BAŞKANLIĞI	365,437.10	31/07/2010	30/07/2011
Trikotaj Sektörünün Nitelikli İşgücü Temini	Bingöl	BİNGÖL ESNAF VE SANATKARLAR ODALARI BİRLİĞİ	73,840.00	31/07/2010	30/07/2011

Kadın Eli	Bitlis	BİTLİS KALKINMA VAKFI	210,752.00	29/07/2010	28/07/2011
Çerkeş Kadın İstihdamını Destekleme Projesi	Çankırı	ÇERKEŞ KAYMAKAMLIĞI SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI (ANA YÜKLENİCİ)	140,342.52	29/07/2010	28/07/2011
Kırsaldan Kentsele Hünerli Eller	Çankırı	ÇANKIRI İL ÖZEL İDARESİ	106,643.60	29/07/2010	28/07/2011
Küpecik Peyniri Üretimiyle Yapraklı'da Kadın İstihdamının Artırılması	Çankırı	YAPRAKLI İLÇESİ KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ	277,864.56	29/07/2010	28/07/2011
Bayat Kadınlarına Meslek Edindirme Ve İstihdam Projesi	Çorum	BAYAT BELEDİYE BAŞKANLIĞI	258,855.74	29/07/2010	28/07/2011
İstihdam Hedefli Nitelikli Ofis Elemanı Mesleki Eğitim Projesi	Çorum	ÇORUM TİCARET VE SANAYİ ODASI	120,583.65	4/8/10	3/8/2011
İstihdam Ve Girişimcilik Geliştirme Eğitim Projesi (İGGEP)	Çorum	SUNGURLU KALKINMA DERNEĞİ	289,730.17	29/07/2010	28/07/2011
Kırsal Kesimdeki Kadınların Girişimciliğinin Teşviki Projesi	Çorum	HİTİT AKADEMİ DERNEĞİ	95,662.28	29/07/2010	28/07/2011
Evden İstihdama Etkin Geçişi	Diyarbakır	DİYARBAKIR KIZ TEKNİK ÖĞRETİM OLGUNLAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ	339,258.34	31/07/2010	30/07/2011

Kadın Güçlendirme ve İstihdam Destek Merkezi	Diyarbakır	DİYARBAKIR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ	307,946.00	6/8/10	5/8/2011
Butik Şarapçılık	Elazığ	ELAZIĞ ÜZÜMCÜLER BİRLİĞİ	210,014.25	29/07/2010	29/05/2011
Elazığ'a Nitelikli Yaşlı ve Engelli Kadın Bakıcı ve Girişimci Kazandırılması	Elazığ	ELAZIĞ İL ÖZEL İDARESİ	189,880.00	31/07/2010	30/05/2011
İstihdam Garantili Çocuk Ve Hasta /Yaşlı Bakıcılığı Projesi	Elazığ	ÖĞRETMEN SIDIKA AVAR KIZ TEKNİK ANADOLU KIZ MESLEK VE MESLEK LİSESİ	288,229.02	31/07/2010	30/07/2011
Karakoçan Kadın Mesleki ve Bireysel Gelişim Merkezi	Elazığ	KARAKOÇAN BELEDİYE BAŞKANLIĞI	158,146.00	31/07/2010	30/07/2011
Meslekli Melekler	Elazığ	ELAZIĞ ESNAF VE SANATKARLAR ODASI	142,610.67	31/07/2010	30/07/2011
Orcik ve Pestil Üretimi	Elazığ	ANADOLU KALKINMA VE EĞİTİM DERNEĞİ	311,883.60	31/07/2010	30/07/2011
Sağlıklı Nesiller	Elazığ	ELAZIĞ FIRAT ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK MESLEK YÜKSEKOKULU	167,434.67	29/09/2010	28/09/2011
Erzincan'da İkinci Bahar	Erzincan	ERZİNCAN VALİLİĞİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	360,136.52	3/8/10	2/8/2011
Evde Yaşlı, Hasta ve Çocuk Bakım Elemanı Yetiştirme	Erzincan	ERZİNCAN'DA YAŞAYAN YAŞLILARI KORUMA VE KALKINDIRMA DERNEĞİ	178,015.60	29/07/2010	28/07/2011

Kadın Eli Değsin Ülke Bereketlensin	Erzincan	ERZİNCAN İL ÖZEL İDARESİ	228,416.84	3/8/10	2/8/2011
Hanımeli Projesi	Erzurum	ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ GİRİŞİMCİLİK ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ	84,590.00	30/07/2010	29/07/2011
Kadının Bilgi Toplumuna Entegrasyonu	Erzurum	ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI	191,612.86	6/8/10	5/8/2011
Engelli Bakımında Artan İstihdam	Gaziantep	GÜNEYDOĞU SOSYAL VE EKONOMİK KALKINMA FEDERASYONU	216,644.84	29/07/2010	28/07/2011
Halıcılıkta Sihirli Eller	Gaziantep	GAZİANTEP TİCARET ODASI	333,578.12	29/07/2010	28/07/2011
Turizm Sektöründe Kadın İstihdamının Artırılması Projesi	Gaziantep	GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	88,196.33	10/8/10	9/8/2011
Kadınlar Üretimde	Giresun	ŞEBİNKARAHİSAR BELEDİYE BAŞKANLIĞI	136,791.11	30/07/2010	29/07/2011
Organik Meyve İşleme ile Kadın İstihdamı Projesi	Giresun	TİREBOLU ZİRAAT ODASI	174,035.50	30/07/2010	29/07/2011
Sürdürülebilir Kalkınma İçin Kadın Girişimcilik Ve Eğitim Merkezi	Gümüşhane	GÜMÜŞHANE İL ÖZEL İDARESİ	194,093.72	30/07/2010	29/07/2011
Topraktaki Kadın Eli (TOKA) Projesi	Gümüşhane	KÖSE BELEDİYE BAŞKANLIĞI	168,787.31	31/07/2010	30/07/2011

Yerel İşletmelere Nitelikli Muhasebe Elemanı Yetiştirme Programı	Gümüşhane	GÜMÜŞHANE ESNAF VE SANATKARLAR ODALARI BİRLİĞİ	185,676.30	29/07/2010	28/07/2011
Büro Yönetiminde Kadın İstihdamı Projesi	Hakkari	HAKKARİ TİCARET VE SANAYİ ODASI, HAKKARİ ÜNİVERSİTESİ	169,976.88	29/07/2010	28/07/2011
Ev Eksenli Üretimi Geliştirme Projesi	Hakkari	YÜKSEKOVA TİCARET VE SANAYİ ODASI, YÜKSEKOVA BELEDİYE BAŞKANLIĞI	193,541.48	29/07/2010	28/07/2011
Şemdinli Artık Daha Yakın	Hakkari	ŞEMDİNLİ HALK EĞİTİM MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ	180,302.85	29/07/2010	28/07/2011
Ekmeğini İpekten Çıkar	Hatay	ANTAKYA ANADOLU KIZ TEKNİK ANADOLU KIZ MESLEK VE KIZ MESLEK LİSESİ	391,600.50	11/8/10	10/8/2011
Hatay Turizmini Seyahat İşletmecisi Ve Turizm Rehberi Yetiştirme Ve Yetiştirilmesi Projesi	Hatay	BİRLEŞİK SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ	270,423.38	30/07/2010	29/07/2011
Hatay'da Etkin İnsan Kaynakları Yönetimi	Hatay	ANTAKYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	353,009.05	30/07/2010	29/07/2011
İskenderun Körfezi Ağ Donatım Merkezi "İKADOM"	Hatay	İMEAK DENİZ TİCARET ODASI İSKENDERUN ŞUBESİ	114,794.95	30/07/2010	29/07/2011
Kadın Eliyle Mozaik Tasarımı	Hatay	SINIRLI SORUMLU ANTAKYA ESNAF VE SANATKARLAR KREDİ KEFALET KOOPERATİFİ	335,492.51	30/07/2010	29/07/2011

Process Re-Desing & Inter-Sectoral Enterprise Development	Hatay	HATAY ESNAF VE SANATKARLARI ODALARI BİRLİĞİ	355,313.51	30/07/2010	29/07/2011
Samandağ Turizm Sektöründe Kadın İstihdamını Geliştirme Projesi (SAKİP)	Hatay	SAMANDAĞ KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ	188,311.00	30/07/2010	29/07/2011
Tarım ve Hayvancılıkta Hanımlar	Hatay	HATAY ARICILAR BİRLİĞİ	161,238.34	30/07/2010	29/07/2011
Turizm Sektöründe Kadın İstihdamını Geliştirme Projesi (TUSKİP)	Hatay	İSKENDERUN TİCARET VE SANAYİ ODASI	198,624.00	30/07/2010	29/07/2011
Yöresel Mutfak Sanatları Merkezi	Hatay	ANTAKYA TİCARET VE SANAYİ ODASI	348,739.75	2/10/10	2/10/2011
Karşı Girişimci Kadın Balçılar Projesi	İstanbul	MARMARA GRUBU STRATEJİK VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR VAKFI	153,712.99	29/07/2010	28/07/2011
Narlı Kadın İstihdamı Projesi	Kahramanmaraş	NARLI BELEDİYE BAŞKANLIĞI	119,016.10	29/07/2010	28/07/2011
Beyaz Melekler	Kayseri	KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI	257,351.72	30/07/2010	29/07/2011
Çocuk Bakım Elemanı Eğitimi	Kayseri	HACILAR SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	134,302.00	30/07/2010	29/07/2011
Dış Ticaret Uzmanı Yetiştirme Ve İstihdamı Projesi	Kayseri	ORTA ANADOLU KALKINMA BİRLİĞİ	204,850.00	29/07/2010	28/07/2011

Erciyes Kadınları Projesi	Kayseri	KAYSERİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI	269,629.32	30/07/2010	29/07/2011
Güne Bakanlar	Kayseri	SİVAS TİCARET VE SANAYİ ODASI, KAYSERİ TİCARET ODASI	262,850.85	30/07/2010	29/07/2011
İkinci Baharın Çiçekleri	Kayseri	KAYSERİ TİCARET ODASI, İNCESU HALK EĞİTİMİ MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ	132,391.10	31/07/2010	30/07/2011
Kraliçe Arılar	Kayseri	ORTA ANADOLU KALKINMA BİRLİĞİ	212,783.41	29/07/2010	28/07/2011
Maharetli Eller Projesi	Kayseri	DEVELİ KAYMAKAMLIĞI SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	167,961.28	29/07/2010	28/07/2011
Sarioğlan'dan Doğan Güneş Projesi	Kayseri	SARIOĞLAN SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	179,663.70	30/07/2010	29/07/2011
Şefkatli Eller	Kayseri	MELİKGAZİ İLÇESİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	133,230.00	30/07/2010	29/07/2011
Şefkatli Eller Projesi	Kayseri	SULTAN SAZLIĞI MİLLİ PARKI ÇEVRE BELEDİYELERİ BİRLİĞİ	169,560.00	29/07/2010	28/07/2011
Sektörde İhtiyaç Duyulan Yönetici Asistanları (WOMAS)	Kayseri	KAYSERİ SANAYİ ODASI (KAYSO)	147,667.19	30/07/2010	29/07/2011
Balcı Bayanlar Mutlu Yarımlar	Malatya	MALATYA İLİ ARI YETİŞTİRİCİLERİ BİRLİĞİ	73,000.00	31/07/2010	30/07/2011

Berrak Sevgi Projesi (BESEP)	Malatya	MALATYA İL ÖZEL İDARESİ	229,690.70	31/07/2010	30/07/2011
Nitelikli Yardımcı Sağlık Personeli Yetiştirme Projesi (NİSAPE)	Malatya	SAĞLIKÇILAR DERNEĞİ (SADER)-MALATYA	249,577.76	31/07/2010	30/07/2011
Her Yerde Kadın, Her İşte Kadın	Mardin	TÖRE CİNAYETLERİNİ ÖNLEME VE KADIN POTANSİYELİNİ DEĞERLENDİRME DERNEĞİ (TÖRKAD)	388,435.15	31/07/2010	30/07/2011
Midyat'ta Kadının İş Dünyasına Katılımı	Mardin	MİDYAT MESLEKİ EĞİTİM MERKEZİ (MESEM)	140,689.35	31/07/2010	30/07/2011
Ortak Akıl Örgütlenmesinde Midyath Kadınlar	Mardin	SÖĞÜTLÜ BELEDİYE BAŞKANLIĞI	344,960.00	31/07/2010	30/07/2011
Kadınların Tarıma Katılımı (KATKA)	Muş	KIRKÖY BELEDİYE BAŞKANLIĞI	366,790.65	31/07/2010	30/07/2011
Bazı Aromatik Bitkilerin Onlu Mamullerde Kullanımı	Ordu	ORDU ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ	225,092.60	3/8/10	2/8/2011
Bir Elin Nesi Var, İki Elin Sesi Var	Ordu	ORDU İL ÖZEL İDARESİ	128,510.36	29/07/2010	28/07/2011
Tekstilde Kadın Girişimci Ve İstihdamı Projesi	Ordu	ÜNYE SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	212,760.94	29/07/2010	28/07/2011
Ayder Yöresindeki Kadınların Ev Pansiyonculuğu Konusunda Eğitimi Ve İstihdamı	Rize	ÇAMLIHEMŞİN BELEDİYE BAŞKANLIĞI	107,463.20	31/07/2010	30/07/2011

Kadın ve Feretiko=Bilgi Toplumu Ve İstihdam	Rize	DEREPAZARI SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	234,142.27	31/07/2010	30/07/2011
Kadınız, Biz de Varız	Rize	RİZE SAĞLIK MESLEK LİSESİ	75,806.30	31/07/2010	30/07/2011
Köyden Kente Göç Eden Kadınlara Mesleki Eğitim Verilmesi	Rize	PAZAR ZİRAAT ODASI	163,786.68	29/07/2010	28/07/2011
Muhasebe ve Büro Yardımcı Elemanı Eğitimi Projesi	Rize	RİZE SERBEST MUHASEBECİ VE MALİ MÜŞAVİRLER ODASI	111,620.69	31/07/2010	30/07/2011
0-6 Yaş Arası Çocuk Bakım Elemanı Yetiştirme Programı	Samsun	19 MAYIS ÜNİVERSİTESİ SAMSUN SAĞLIK YÜKSEKOKULU	108,750.67	29/07/2010	28/07/2011
Adım Adım İstihdam (Mobilya Satış Danışmanı Eğitimi)	Samsun	DOST EĞİTİM KÜLTÜR VE SOSYAL YARDIMLAŞMA DERNEĞİ	140,150.00	29/07/2010	28/07/2011
Bitkisel Örucülük Zembil Örne	Samsun	BAFRA HALK EĞİTİM MERKEZİ	213,229.60	29/07/2010	28/07/2011
Çocuk Bakıcılığı Meslek Edindirme Kursu	Samsun	BEYAZ İNCİ KADIN EĞİTİM VE KÜLTÜR DERNEĞİ	140,036.25	29/07/2010	28/07/2011
Ekolojik Oyuncak	Samsun	SAMSUN İL ÖZEL İDARESİ	220,034.27	29/07/2010	28/07/2011

Engelli Bakım Hizmetinde Çalışacak Ara Eleman Yetiştirme Projesi	Samsun	SEMA CENGİZ BÜBERCİ ANADOLU MESLEK VE KIZ MESLEK LİSESİ	116,523.76	29/07/2010	28/07/2011
Kadınlar İçin Yeni Bir Fırsat Yeni Hizmet	Samsun	SAMSUN ESNAF VE SANATKARLAR ODALARI BİRLİĞİ	175,458.60	3/8/10	2/8/2011
Samsun, Tokat, Çorum, Amasya'daki Kadınların İstihdamını Destekleme Projesi	Samsun	KARADENİZ SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI DERNEKLERİ FEDERASYONU	373,724.25	29/07/2010	28/07/2011
Sevgi Engel Tanımaz	Samsun	SAMSUN KIZ TEKNİK ÖĞRETİM OLGUNLAŞMA ENSTİTÜSÜ KIZ MESLEK LİSESİ	113,144.00	31/07/2010	30/07/2011
Tekstilde Kadının Adı Var	Samsun	İLKADIM BELEDİYE BAŞKANLIĞI-SAMSUN	158,500.86	29/07/2010	28/07/2011
Çocuklar Oynarken	Şanlıurfa	ŞANLIURFA KADINININ GÜÇLENDİRME VE DESTEKLEME DERNEĞİ	232,681.30	30/07/2010	29/07/2011
Kadın Kileri	Şanlıurfa	YAŞAMEVİ KADIN DAYANIŞMA DERNEĞİ	176,913.09	29/12/2010	29/09/2011
Çağrı Merkezi Operatörü Yetiştirme Merkezi	Sivas	SİVAS TİCARET VE SANAYİ ODASI	124,992.05	31/07/2010	30/07/2011
Hasta ve Yaşlılara Bakım Refakatçi Yetiştirme Projesi	Sivas	SİVAS SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	97,129.25	30/07/2010	29/07/2011

Her Kadın Güzeldir	Sivas	SİVAS KIZ TEKNİK VE MESLEK LİSESİ	170,663.93	30/07/2010	29/07/2011
İşimiz Hizmet Evimiz Ekmek Bekliyor	Sivas	DR. AHMET KEMAL KÖKSAL SOSYAL HİZMET VAKFI	133,846.30	30/07/2010	29/07/2011
Kadın İstihdamına Yönelik Uygulamalı Tarımsal Eğitim Projesi	Sivas	GÜRÜN ZİRAAT ODASI BAŞKANLIĞI	279,631.13	31/07/2010	30/07/2011
Şarkışla Kadın Eğitimi Merkezi Uygulama Projesi	Sivas	ŞARKIŞLA İŞ ADAMLARI DERNEĞİ	373,793.80	31/07/2010	30/07/2011
Tasarlıyor, Üretiyor, Satıyor	Sivas	GÜRÜN SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI BAŞKANLIĞI	114,301.60	31/07/2010	30/07/2011
Tesis (Tekstil Sivas'ı Seviyor) Projesi	Sivas	SİVAS MERKEZ 1. ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ MÜDÜRLÜĞÜ	179,709.71	30/07/2010	29/07/2011
Aşağı Kelkit Havzası Evde Yaşlı Bakım Elemanı Yetiştirme Projesi	Tokat	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ NİKSAR MESLEK YÜKSEKOKULU	130,390.20	30/07/2010	29/07/2011
Kadın Dayanışması Odaklı Sürdürülebilir Mesleki Eğitim	Tokat	GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM FAKÜLTESİ	223,494.55	30/07/2010	29/07/2011
Niksar Salamura Eğitim ve Üretim Atölyesi Projesi (NİSAP)	Tokat	NİKSAR HALK EĞİTİM MERKEZİ MÜDÜRLÜĞÜ	96,289.30	30/07/2010	29/07/2011
Niksar'da Kadın Girişimciliğinin Desteklenmesi Projesi	Tokat	NİKSAR BELEDİYE BAŞKANLIĞI	187,966.90	30/07/2010	29/07/2011

Tekstil Sektörü İçin Ara Eleman Yetiştirme Merkezi	Tokat	TURHAL BELEDİYE BAŞKANLIĞI	314,943.27	30/07/2010	29/07/2011
Turhal Kadın Girişimciliğini Güçlendirme Merkezi	Tokat	TURHAL ANADOLU KIZ MESLEK LİSESİ	245,655.95	30/07/2010	29/07/2011
El Emeği Göz Nuru Kadının Kurtuluşu	Trabzon	TRABZON TİCARET VE SANAYİ ODASI, KTÖ OLGUNLAŞMA ENSTİTÜSÜ	319,181.00	31/07/2010	30/07/2011
Fındıkta Kadın İstihdamı	Trabzon	SINIRLI SORUMLU ARAKLI MERKEZ TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİF BAŞKANLIĞI	112,386.75	31/07/2010	30/07/2011
İşsiz Kadınların Çocuk Bakımı Eğitimiyle İstihdam Edilebilirliğinin Arttırılması	Trabzon	TRABZON BELEDİYESİ	137,350.55	30/07/2010	29/07/2011
Kadınlar İstihdama Katılıyor ve Güçleniyor	Trabzon	TOPLUMSAL KALKINMA DERNEĞİ (TOKADER)	126,444.04	31/07/2010	30/07/2011
Kültür Mantarcılığı ve Ev Yemekçiliği	Trabzon	AKÇAABAT ZİRAAT ODASI BAŞKANLIĞI	140,375.00	31/07/2010	30/07/2011
Mum İçinde Trabzon Tarihi	Trabzon	TRABZON VALİLİĞİ SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI	98,517.58	31/07/2010	30/07/2011
Bölgede Üretilen Yöresel Organik Gıdalarla Kadın İstihdamının Geliştirilmesi	Tunceli	TUNCELİ ÜNİVERSİTESİ	353,628.58	30/07/2010	29/07/2011

İşli, Güçlü Kadınlar Projesi	Tunceli	PERTEK KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ	182,818.55	30/07/2010	29/07/2011
Geleneksel Çorap Örucülüğü ile Kadınlara İstihdam Projesi	Van	VAN SANAYİCİ VE İŞ ADAMLARI DERNEĞİ	116,897.50	30/07/2010	29/07/2011
İçiniz Rahat Çocuğunuz Güvende Olsun	Van	DOĞU ANADOLU KALKINMA BİRLİĞİ	190,661.60	3/8/10	2/8/2011
Kadın Girişimciliğini Geliştirmek İçin Yerel Ortaklarla İş birliği (D&S for DWE)	Van	VAN ZİRAAT ODASI	208,175.67	30/07/2010	29/07/2011
Süt İşletmelerinde Kadın Eli Projesi	Van	GÜRPINAR ZİRAAT ODASI BAŞKANLIĞI	182,309.78	30/07/2010	29/07/2011
Van Kadınları Balık Köfte Yaparak İstihdama Katılıyor	Van	YÜZÜNCÜYIL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ	437,058.00	30/07/2010	29/07/2011
Bahadın'da Verimli Topraklar Çalışan Kadınlar	Yozgat	BAHADIN BELEDİYE BAŞKANLIĞI	148,398.30	30/07/2010	29/07/2011
Kadınşehirli	Yozgat	KADIŞEHRİ KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİĞİ	107,269.60	30/07/2010	29/07/2011
			26,580,223.23		

Kaynak:https://www.cfcu.gov.tr/tr/grantpage?tid=All&field_grant_organization_ref=All&field_grant_program_ref=236&combine

WIB - İş Hayatında Kadın Programı

2013 yılında, EBRD ile 38 milyon avro değerinde doğrudan hibe anlaşması imzalanmış ve EBRD, kadınlara ait veya kadınlar tarafından yönetilen işletmelere yönelik 300 milyon avro değerinde bir fon oluşturmuştur. Bu kapsamda 38 milyon avro, kredi geri ödememe riskine karşı %10'luk bir garanti fonuyla desteklenmiştir. Ayrıca, işletmelere projelerin uygulanmasında oluşacak giderler ve danışmanlık için 8 milyon avro ayrılmıştır. (<https://ebrdwomeninbusiness.com/about.xhtml>)

Türkiye için 48 aylık operasyonun 8 milyon avroluk kısmı, Aralık 2017'de tamamlanmıştır. Geriye kalan 30 milyon avro ödeme gücüne olan sorunlu krediler için 2021 yılına kadar sürdürülmüştür. EBRD, 5 aracı banka aracılığıyla yaklaşık 17.571 kredi kullanımının gerçekleştirildiğini bildirmiştir.

Nanny-Evde Çocuk Bakım Projesi

SGK tarafından 06.03.2015-06.11.2017 tarihleri arasında yürütülen "Evde Çocuk Bakımı Projesi" ile kayıt dışı çalışan çocuk bakıcılarının kayıtlı istihdamı artırılmış ve çalışan annelerin işgücü piyasasından kopmaları önlenerek işlerine geri dönme süreçleri kolaylaştırılmıştır. Proje, yaklaşık 50 milyon avro bütçeye sahiptir.

0-24 ay arası çocuk sahibi olan ve işe başlayacak veya işlerine geri dönecek annelere finansal destek sağlanmıştır. İzmir, Bursa, Antalya, İstanbul ve Ankara projeye dahil olan illerdir. Proje süresince, 11.360 anne doğrudan ve 15.232 çocuk bakıcısı dolaylı olmak üzere toplamda 26.532 kadın faydalanmıştır. (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Avrupa Birliği ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı, 2019: 8)

Gate- Hazır Giyim Sektöründe Kadınlara Yönelik Eğitim ve Girişimcilik Hareketi Operasyonu

Giresun ve Ordu'da hızla büyüyen hazır giyim sektöründe kadın istihdamını artırmak amacıyla gerçekleştirilen operasyon, 2,4 milyon avro değerinde hizmet alımı ve 448 bin avro değerinde mal alımı bileşenlerinden oluşmaktadır. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı'nın yürütücülüğünü üstlendiği proje üç ana eksen üzerinde gerçekleştirilmiştir. İlk olarak, hazır giyim sektörüne için mesleki, girişimcilik eğitimleri ve danışmanlık hizmetleri aracılığıyla kadınların istihdam edilebilirliği artırılmıştır. İkinci olarak, kadınların Türkiye işgücü piyasasına katılımının önemine dikkat çekmek amacıyla görünürlük ve iletişim faaliyetleri gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü olarak, sektörde bulunan aktörler arasında iletişim ağının geliştirilmesi sağlanmıştır.

Proje kapsamında Giresun, Fatsa, Ordu’da bulunan eğitim merkezlerine gerekli ekipmanlar sağlanmış ve 293 kadın eğitim almıştır.

5.2.3. 2014-2021 IPA II Dönemi

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında uygulanan IPA II'nin 2014-2020 dönemi ilgili AB Tüzükleri, 6647 sayılı Kanun, Çerçeve Anlaşma ve Başbakanlık Genelgesi tarafından belirlenen yasal çerçeveye dayanmaktadır. (<https://www.resmigazete.gov.tr>) IPA II fonları, tahsis edildikleri yılı takip eden 5 yıl içinde kullanılması gereken n+5 kuralına göre dağıtılır. Bu nedenle, ikinci dönemin sonu 2025 yılı olarak planlanmıştır.

IPA-II döneminde, önceki dönemdeki yapılar ve sorumlu kuruluşlar korunmuş, ancak sektörel bir yaklaşım benimsenerek toplam etkinliğin artırılması amaçlanmıştır. Bu şekilde, IPA I döneminde Geçiş Dönemi Desteği ve Kurumsal Yapılanma bileşeni altında bulunan tarım, enerji, ulaştırma, çevre, temel haklar, sivil toplum, içişleri ve yargı alanlarındaki projeler, IPA II döneminde ilgili sektörler altında uygulanmıştır. (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2023: 143)

IPA II dönemine ait tahsisatın politika alanları ve sektörler itibariyle dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 12: IPA II Politika Alanları ve Sektörlere Göre Tahsisat Tablosu

2014-2020 Politika Alanları ve Sektörlere Göre Tahsisat Tablosu (Milyon Avro)			
	İlk Tutar	Kesintiler Sonrası Tutar	Kesinti Oranı (%)
a. Birliğe üyelik için hazırlayıcı reformlar	1.581,4	1.328,0	16
-Demokrasi ve yönetim	956,5	877,3	8,3
-Hukukun üstünlüğü ve temel haklar	624,9	450,6	27,9
b. Sosyo-ekonomik ve bölgesel kalkınma	1.525,3	985,7	35,4
-Çevre ve iklim eylemi	644,6	335,4	48
-Ulaştırma	442,8	350,4	20,9
-Enerji	93,5	61,7	34
Rekabet edebilirlik ve yenilikçilik	344,4	238,1	30,9

c. İstihdam, sosyal politikalar, eğitim,	435	275,1	36,8
cinsiyet eşitliğinin teşviki ve insan			
kaynaklarının geliştirilmesi			
d. Tarım ve kırsal kalkınma	912,2	640,9	29,7
TOPLAM	4.453,9	3.229,7	27,5

Kaynak:<https://www.ab.gov.tr/siteimages/resimler/AB%20ve%20%C3%9Cyelik%20S%C3%BCrecimiz%20Kitap%C3%A7%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf>

IPA II ilk etabında Türkiye için 4 milyar 453 milyon avro tahsis edilmiş ancak siyasi sebeplerle Avrupa Komisyonu tarafından bu fonlarda kesintilere gidilmesi sonucunda güncel tahsisat miktarı 3 milyar 230 milyon avroya düşürülmüştür. IPA II döneminde aday ülkeler ve yıllara göre AB tarafından sağlanan mali yardım miktarları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 13: 2014-2020 Bütçe Dönemi IPA Aday Ülkelere Göre Dağılımı

2014-2020 Bütçe Dönemi IPA Aday Ülkelere Dağılımı									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Toplam (2014- 2020)	Oran
	(Mln €)	(Mln €)	(Mln €)	(Mln €)	(Mln €)	(Mln €)	(Mln €)		(%)
Kuzey Makedonya	81,7	67,2	64,6	82,2	99,2	111,0	127,2	633,1	8,5
Türkiye	619,6	625,7	629,2	508,6	386,8	240,7	219,0	3229,6	43,6
Arnavutluk	68,7	91,9	82,7	80,2	107,4	91,2	236,6	758,7	10,2
Bosna- Hersek	75,7	39,7	47,0	74,8	83,8	103,2	112,3	536,5	7,2
Karadağ	39,5	36,4	35,4	41,4	44,2	42,3	31,7	270,9	3,7
Sırbistan	189,1	216,1	189,4	166,7	214,1	211,0	218,1	1404,5	19,0
Kosova	66,8	82,1	73,9	78,2	91,3	89,3	91,7	573,2	7,7
TOPLAM	1141,1	1159,1	1122,2	1032,1	1026,8	888,7	1036,6	7406,5	100,00

Kaynak:<https://www.ab.gov.tr/siteimages/resimler/AB%20ve%20%C3%9Cyelik%20S%C3%BCrecimiz%20Kitap%C3%A7%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf>

Kadın girişimciliği ve istihdamının artırılması Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politikalar Sektörü kapsamında takip edilmektedir. Bu alanda IPA II döneminde farklı 5 proje hayata geçirilmektedir.

Tablo 14: IPA II Dönemi Kadın Girişimciliği ve İstihdamı ile İlgili Programlar

Program	Uygulayan Kuruluş	Bütçe (Avro)	Başlama	Bitiş	DURUMU
FoW Cinsiyet Eşitliği Odağında Geleceğin İnsana Yakışır İşlerinin Desteklenmesi Operasyonu	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı- Çalışma Genel Müdürlüğü	8.800.000,00	01.02.2021	31.07.2023	Devam Ediyor
WOMENUP Kayıtlı Kadın İstihdamının Artırılması Operasyonu	SGK	29.501.514,52	01.09.2020	16.01.2024	Devam Ediyor
WOMENCOOP Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi Operasyonu	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	3.415.000,00	16.04.2020	14.03.2024	Devam Ediyor
EDU-CARE Eğitimli Bakıcıların Desteklenmesi Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Teşviki	SGK	28.664.288,00	01.05.2019	31.12.2022	Tamamlandı
INST-CARE Kurumsal Çocuk Bakım Hizmetleri Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi	SGK	29.867.660,00	01.04.2019	30.09.2022	Tamamlandı

Kaynak: <https://www.ikg.gov.tr/projeler/ipa-ii/istihdam/>

Yukarıdaki tabloda IPA II döneminde, farklı operasyonlara ve uygulayan kuruluşlara ait olan kadın istihdamını desteklemeyi amaçlayan programların bütçe, başlangıç ve bitiş tarihleriyle birlikte durumlarını göstermektedir. Tabloda görülen 5 operasyona ilişkin aşağıda sunulan detaylı açıklamalar kadın girişimciliği alanın dahil olduğu Eğitim, İstihdam ve Sosyal Politikalar Sektörünün sorumlusu Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Program Otoritesi resmi sitesinden derlenmiştir.

Fow Cinsiyet Eşitliği Odağında Geleceğin İnsana Yakışır İşlerinin Desteklenmesi Operasyonu:

Bu operasyon, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı-Çalışma Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir. Toplam bütçesi 8.800.000 avrodur. Operasyon, 1 Şubat 2021 tarihinde başlamış olup 31 Temmuz 2023 tarihine kadar devam etmektedir.

Ankara merkezli olan operasyon, 30 aylık hizmet alımı bileşeni ve 12 aylık hibe bileşeninden oluşmaktadır. Hizmet alımı bileşeni, Bakanlık personeli, sosyal ortaklar ve sivil toplum kuruluşlarının personeline yönelik eğitimler, kurumsal kapasite geliştirme faaliyetleri ve bilinçlendirme çalışmalarını içermektedir.

Hibe bileşeni ise, cinsiyet eşitliğini gözeterek gelecekteki işgücü istihdamını desteklemeyi hedeflemektedir. Sivil toplum kuruluşları, sosyal ortaklar, üniversiteler, belediyeler ve bölgesel kalkınma ajansları gibi kurum ve kuruluşlara yönelik projeler desteklenmektedir. Bu projeler, kadınların istihdam edilebilirliğini artırmaya yönelik çalışmaları kapsamaktadır.

Womenup Kayıtlı Kadın İstihdamının Artırılması Operasyonu:

Bu operasyon, SGK tarafından yürütülmektedir. Toplam bütçesi 29.501.514,52 avrodur. 1 Eylül 2020 tarihinde başlamış olup 16.01.2024 tarihine kadar devam etmektedir.

Bu operasyonun temel hedefi, kayıtlı kadın istihdamını ve kadın girişimciliğini teşvik etmektir. Özel olarak, operasyonun uygulanacağı bölgelerdeki kadın işverenlerin, yeni kadın işçileri istihdam etmelerini teşvik etmek amacıyla mali destek (hibe) sunmayı içermektedir. Operasyon, 32 ay boyunca sürecek ve doğrudan hibe desteği sağlanacaktır.

Hedef grubu, operasyonun uygulanacağı illerde faaliyet gösteren ve en fazla 8 yıldır kurulmuş olan kadın girişimciler ve bu işletmelerde çalışacak kadınlardır. Operasyon kapsamında yaklaşık 4.000 kadın işverene destek verilecek ve geri ödeme tutarı en fazla 320 avro olacaktır.

Operasyonun hibe desteği hedeflediği iller şunlardır: Ankara, İstanbul, Samsun, Aydın, Denizli, Şanlıurfa ve Kahramanmaraş. Bu iller gelişmişlik düzeyleri, nüfus, sigortalı kadın girişimci sayısı, ülke düzeyinde bölgesel dağılım gibi kriterler dikkate alınarak seçilmiştir.

Womencoop Kadınların Kooperatifler Yoluyla Güçlendirilmesi Operasyonu:

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı KSGM tarafından tamamlanan operasyonun toplam bütçesi 3.415.000 avrodur. Operasyon 16 Nisan 2020 tarihinde başlamış ve 14.03.2024 tarihine kadar devam edecektir.

Operasyonun faaliyetleri şu şekilde gerçekleşmiştir:

Kooperatif ortağı olma veya kurma potansiyeline sahip kadınlara ve mevcut kooperatif ortaklarına yönelik eğitimler düzenlenmiştir. Bu eğitimler Eskişehir, Adana, Diyarbakır, Aksaray, Kırklareli, Erzurum, Malatya, Artvin, Kars, Mardin, İzmir, Gaziantep, Ankara, Çorum, Kırklareli illerinde gerçekleştirilmiştir.

Danışmanlık hizmetleri için 60 kooperatif belirlenmiş ve danışmanlık çalışmaları devam etmektedir.

Koordinasyon ve iş birliği mekanizmaları oluşturulmuştur. Proje illerinde yerel paydaş toplantıları düzenlenmiş ve web portal çalışmaları devam etmektedir. Yerel paydaş toplantıları 14 farklı ilde gerçekleştirilmiştir.

Edu-care Eğitimli Bakıcıların Desteklenmesi Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Teşviki:

Bu operasyon, SGK tarafından tamamlanmıştır. Toplam bütçesi 28.664.288 avrodur. 2019-2022 yılları arasında sürdürülen operasyonun bir amacı, Türkiye'deki işgücü piyasasında daha iyi bir iş kültürünün oluşmasını sağlamak ve kadınlar için daha cazip bir çalışma ortamı yaratmaktır. Diğer amaç ise, küçük çocuklarına bakım verme sebebiyle çalışmaya son verme riski taşıyan kadınların, program aracılığıyla işgücüne entegre olmalarını teşvik etmektir.

Ankara, İstanbul ve İzmir'de gerçekleştirilen operasyonda 2022 yıl sonu itibarıyla şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- 5.274 anneye mali destek sağlanmıştır
- 7.518 bakıcıya eğitim desteği sağlanmıştır.
- Proje kapsamında 12.792 kişiye doğrudan ulaşılmıştır.
(<https://www.ikg.gov.tr/egitimli-bakicilarin-desteklenmesi-yoluyla-kayitli-kadin-istihdaminin-tesviki-icin-dogrudan-hibe-operasyonu/>)

Inst-care Kurumsal Çocuk Bakım Hizmetleri Yoluyla Kayıtlı Kadın İstihdamının Desteklenmesi:

Operasyon, SGK tarafından tamamlanmıştır. Toplam bütçesi 29.867.660 avro olup, 1 Nisan 2019 tarihinde başlamış ve 30 Eylül 2022 tarihinde tamamlanmıştır. Operasyon, yedi farklı ilde (Ankara, Antalya, Bursa, Elazığ, İzmir, İstanbul ve Malatya) uygulanan bir programdır ve toplamda 42 ay süren bir dönemi kapsamaktadır. İki ana bileşenden oluşan bu operasyon, mali destek programı ve akademik araştırma bileşenini içermektedir.

Mali destek programının amacı küçük çocuğu olan kadınlara destek olmak ve onların kurumsal erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetlerinden faydalanabilmesini sağlamaktır. Bu amaçla, kadınların iş hayatına geri dönüşünü teşvik etmek ve kayıtlı kadın istihdamını artırmak adına 100 avro tutarında finansal destek sağlanmıştır. Operasyonun hedefi, toplamda 10.250 kadına maddi destek sağlamaktır.

Akademik bileşen ise, araştırma raporları, etki analizi raporu ve bir politika öneri belgesi hazırlanmasını amaçlamaktadır.

30 Eylül 2022 tarihi itibarıyla gerçekleştirilen çeşitli faaliyetler şunlardır:

- Projenin sonuna kadar 18.632 kayıtlı anneye ulaşılmıştır.
- 2020-Temmuz 2022 yılları arasında gereklilikleri karşılayan 17.959 anneye toplam 23.726.100 avro mali destek sağlanmıştır. Ayrıca, mali destek ödemesi almaya hak kazanan faydalanicılara 1.784.300 avro kırtasiye ödemesi yapılmıştır. Toplamda, Eylül 2022 itibarıyla ödenen tutar 25.510.400 avro olmuştur.

5.2.4. 2021-2027 IPA III Dönemi

2021-2027 dönemini kapsayan IPA III dönemi yasal çerçevesini oluşturan ana belge "Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından kabul edilen 2021/1529 sayılı

Tüzük," 15 Eylül 2021'de onaylanmış ve 20 Eylül 2021'de AB Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır. (IPA III Dönemi 2021-2027 Sektör Önceliklendirme Belgesi, 2022: 17)

Bu araç, 2021-2027 dönemi boyunca aday ülkeleri ve potansiyel adayları desteklemek için yaklaşık 14,2 milyar avro sağlayarak siyasi, kurumsal, sosyal ve ekonomik reformlara odaklanacaktır. (Avrupa Komisyonu Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri, 2021)

IPA III, hukukun üstünlüğü, demokratik kurumların güçlendirilmesi, ekonomik yönetim gibi konulara odaklanıp rekabetçilik odaklı reformlara vurgu yaparak, enerji arzı, ulaştırma, çevre ve iklim değişikliği, dijital dönüşüm gibi konuları ele alacaktır.

IPA III Türkiye ile ilişkileri desteklemek amacıyla insanlar arası temaslar, sivil toplum, temel haklar, AB-Türkiye Gümrük Birliği'nin etkin işleyişi, yeşil ve dijital gündemlere destek gibi alanlarda çalışmalar yapılması planlanmaktadır. Aşağıda IPA-III Dönemine ait tematik pencereler ve öncelik alanları sunulmuştur:

- Hukukun Üstünlüğü, Temel Haklar ve Demokrasi
- İyi Yönetişim, Müktesebat Uyumu, İyi Komşuluk İlişkileri ve Stratejik İletişim
- Yeşil Gündem ve Sürdürülebilir Bağlantısallık
- **Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyüme**
- Sınır ve Sınır Ötesi İş birliği

IPA III programının "Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyüme" penceresi kadın girişimciliği ve istihdam alanına da odaklanmaktadır. Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyüme ekonomik ve sosyal kalkınmanın güçlendirilmesine odaklanarak tarımsal, kırsal ve endüstriyel kalkınma, özel sektörün gelişimi, eğitim, araştırma, sanayi ve istihdam politikaları gibi alanlarda ilerlemeyi hedeflemektedir. Bu pencere altında, kadınlara, gençlere ve mültecilere özel önem verilmekte ve toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitsizliklerin azaltılması gibi konular göz önünde bulundurulmaktadır.

Pencere 4 altında, toplumsal cinsiyet eşitliği ana akım bir ilke olarak benimsenmesi ve teşvik edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Aynı pencere 4 eğitim, istihdam, sosyal bakım gibi sosyal kalkınma alanlarında en kırılgan gruplara odaklanmaktadır.

IPA III 2021-2027 dönemine ait gösterge tahsisatları aşağıda sunulmuştur. Kadın girişimciliği ve istihdamı benzeri alanları kapsayan Rekabetçilik ve Kapsayıcı büyüme penceresinin Yeşil Gündem ve Sürdürülebilir Bağlantısallık Penceresinden sonra 3 milyar avro ile en çok kaynak ayrılan bölüm olduğu görülmektedir.

Tablo 15: IPA III Dönemi Kadın Girişimciliği ve İstihdamı ile İlgili Programlar

IPA III Pencere/Programları	%	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Toplam
1)Hukukun Üstünlüğü, Temel Haklar ve Demokrasi	15,13%	281	287	292	298	304	310	317	2.089
2)İyi Yönetişim, Müktesebat Uyumu, İyi Komşuluk İlişkileri ve Stratejik İletişim	16,59%	308	314	321	327	333	340	347	2.291
3)Yeşil Gündem ve Sürdürülebilir Bağlantısallık	42,45%	788	804	820	837	853	870	888	5.860
4)Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyüme	22,31 %	414	422	431	440	448	457	467	3.080
5)Sınır ve Sınır Ötesi İş birliği	3,51%	65	66	68	69	71	72	73	485
Toplam	100,0%	1.855	1.894	1.932	1.971	2.010	2.051	2.093	13.804
Operasyonel Bütçe Yönetim Ödeneği	n/a	49	49	50	51	52	53	54	357
Toplam	100,00 %	1.904	1.943	1.982	2.022	2.062	2.104	2.147	14.162

Kaynak:https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en

AB Konseyi, Türkiye, Arnavutluk, Karadağ, Kuzey Makedonya, Sırbistan, Bosna-Hersek, Kosova ve İzlanda gibi aday ve potansiyel aday ülkeler için 2021-2027 döneminde IPA III fonlarından 14,2 milyar avro katılım öncesi mali destek sağlanacağını duyurmuştur. Bu yardım, performansa dayalı bir yaklaşımla adil bir

şekilde kullanılacak ve reform alanlarında ilerleme kaydedilmezse yardımın kapsamı ve yoğunluğu değiştirilebilecektir.

Avrupa Komisyonu, IPA III için 2021'de Türkiye'ye 16 proje ve katılım sağlanan programlar için 208,5 milyon avro 2022'de ise 22 proje için 221 milyon avro fon tahsis etmiş, 2023'te proje teklifleri toplanmış ve Avrupa Komisyonu'na iletilmiştir. (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2023: 145)

5.3. TÜRKİYE'DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİNE YÖNELİK AB FONLARININ BÖLGESEL VE KURUMSAL DAĞILIMI

IPA I ve IPA II dönemlerinde kadın girişimciliğine yönelik hazırlanan operasyonlar ve hibe programlarının açıklamaları yukarıda detaylandırılmıştır. IPA dönemi için ise kadın girişimciliği ile ilgili başlanan operasyon programı bulunmamaktadır. IPA I döneminde İşkur tarafından yürütülen Kadın İstihdamının desteklenmesi operasyonu kapsadığı 131 proje ile programlardan en kapsamlılarından biridir. Diğer operasyonlara bakıldığında Türkiye genelini kapsayan programlar tek bir proje altında devam ettirilmiş ve yararlanıcılar kadın adaylar olmuştur. Kadın istihdamının desteklenmesi operasyonunda faydalanıcıların 131 farklı STK, Belediye, Dernek, Vakıf gibi kurumlar tarafından sürdürüldüğü görülmektedir. Bu sebeple Bölgesel ve Kurumsal proje dağılımı yapılırken örnek olarak KİDO üzerinden analiz gerçekleştirilmiştir.

5.3.1. Bölgelere göre dağılım (NUTS2 Bölgeleri)

- En yüksek hibe miktarı TR 83 bölgesine (Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) ayrılmıştır, toplamda 4,983,456.86€.
- TR 72 bölgesi (Kayseri, Sivas, Yozgat) 4,001,976.24€ ile ikinci en yüksek hibe miktarını almıştır.
- TR 90 bölgesi (Ordu, Trabzon, Giresun, Rize Gümüşhane, Artvin) 3,196,608.50€ hibe almıştır.
- Diğer bölgelerin hibe miktarları 1 milyon eurodan azdır, ancak her bölgeye belli bir miktarda hibe sağlandığı görülmektedir.

İllere Göre Proje Sayısına baktığımızda:

- En yüksek proje sayısı 12 ile Kayseri'ye aittir.
- Hatay, Samsun ve Sivas illeri de Kayseri'den sonra 10, 10 ve 8 proje ile en yüksek proje sayısına sahip olan illerdir.
- Toplamda 131 proje gerçekleştirilmektedir.
- Ardahan, Artvin, Bayburt, Kahramanmaraş ve Muş illeri sadece 1 proje ile en az proje gerçekleştirilen iller olmuştur.

Tablo 16: KİDO Bölgelere Göre Dağıtılan Hibe Miktarı

BÖLGELERE DAĞITILAN HİBE MİKTARLARI	
Bölge	Toplam Hibe Miktarı(€)
TR-A2/Ağrı (2), Kars, Iğdır, Ardahan	188,266.50
TR B2: Van, Muş, Bitlis, Hakkari	2,256,466.41
TR C3: Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	874,084.50
TR A1: Erzurum, Erzincan, Bayburt	1,280,492.82
TR C2: Şanlıurfa, Diyarbakır	1,056,798.73
TR C1: Gaziantep, Adıyaman, Kilis	638,419.29
TR 72: Kayseri, Sivas, Yozgat	4,001,976.24
TR 90: Trabzon, Ordu, Rize, Giresun, Artvin, Gümüşhane	3,196,608.50
TR B1: Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	3,809,425.14
TR 82: Kastamonu, Çankırı, Sinop	524,850.68
TR 83: Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	4,983,456.86
TR 63: Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	2,836,563.09
TR10: İstanbul	153,712.99
TR51: Ankara	779,101.48
Toplam	26,580,223.23

Kaynak: https://www.ab.gov.tr/files/CSD/kadin_istihdami_compendium.pdf

Tablo 17: KİDO İllere Göre Proje Sayısı

İLLERE GÖRE PROJE SAYISI			
Ardahan	1	Kayseri	12
Artvin	1	Malatya	3
Amasya	7	Mardin	3
Ankara	2	Muş	1
Bayburt	1	Ordu	3
Bingöl	6	Gümüşhane	3
Çankırı	3	Rize	5
Çorum	4	Samsun	10
Diyarbakır	2	Sivas	8
Elazığ	7	Şanlıurfa	2
Erzincan	3	Tokat	6
Erzurum	2	Trabzon	6
Gaziantep	3	Tunceli	2
Giresun	2	Van	5
Hakkari	3	Yozgat	2
Hatay	10	Toplam	131
İstanbul	2		
Kahramanmaraş	1		

Kaynak: https://www.ab.gov.tr/files/CSD/kadin_istihdami_compendium.pdf

5.3.2.Kurumlara göre dağılımı (Dernek, STK, Belediye gibi)

- En fazla proje, 21 projeye sahip olan Belediye Başkanlıkları tarafından gerçekleştirilmektedir.
- Dernekler, 15 projede aktif rol oynayarak en fazla proje gerçekleştiren kurumlardan biridir.
- Meslek Odaları, Meslek Odaları Birlikleri ve Federasyonları toplamda 20 projede yer alarak Belediye Başkanlıklarından sonra en fazla proje gerçekleştiren kurumlar olmuştur.
- Üniversiteler, 12 projeyi desteklemektedir.
- Halk Eğitim Merkezleri, İl Özel İdareleri ve Meslek Liseleri de projelerin uygulanmasında önemli bir rol oynamaktadır.

- Toplamda 14 projede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı tarafından destek sağlanmaktadır.
- Diğer kuruluşlar (Kalkınma Birliği, Belediyeler Birliği, Mesleki Eğitim Merkezi) ise 5 projede yer almaktadır.
- Organize Sanayi Bölgeleri 1 proje ile en az sayıda proje gerçekleştiren kurum olmuştur.

Tablo 18: KİDO Kurumlara Göre Proje Sayısı

KURUMLARA GÖRE PROJE SAYILARI	
Belediye Başkanlığı	21
Dernek	15
Halk Eğitim Merkezi	5
İl Özel İdaresi	9
Köylere Hizmet Götürme Birliği	4
Meslek Lisesi	9
Meslek Odaları / Meslek Odaları Birlikleri / Federasyonları	20
Ticaret ve Sanayi Odaları / Borsalar	10
Organize Sanayi Bölgesi	1
Kooperatifler	2
Üniversite	12
Vakıf	4
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı	14
Diğer (Kalkınma Birliği, Belediyeler Birliği, Mesleki Eğitim Merkezi)	5

Kaynak: https://www.ab.gov.tr/files/CSD/kadin_istihdami_compendium.pdf

SONUÇ

Kadın girişimciliği, ülkelerin ekonomik büyüme süreçlerinde, yoksulluğun ve işsizliğin azaltılması, yeni iş yaratma süreçlerinde gerekli bir yol olarak önerilmektedir. Kadın girişimcilerin hem ekonomik hem de toplumsal açıdan faydalı, atıl kapasiteleri harekete geçirmeye yönelik kalkınmaya önemli katkıları bulunmaktadır.

Kadın girişimcilerin kurduğu işletmeler giderek artan bir öneme sahiptir ancak Türkiye’de kadın girişimci sayısının istenen hızla artış göstermediği açıktır. Kadınları girişimcilik yoluna teşvik etmek için finansman erişimi sorununa çözüm bulunması, yeni yatırım araçlarının oluşturulması, aile içinde bakım sorumlulukları bulunan girişimciler için özel finansal ürünlerin geliştirilmesi, sosyal bağlantıların güçlendirilmesi ve mentorluk girişimlerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Son yıllarda yapılan birçok çalışma, sosyal ve ekonomik kalkınmayı teşvik etmek, kadın girişimci sayısını artırmak amacıyla öncelikli olarak uygulama ve politikalara odaklanması gerektiğini önermektedir. Bu bağlamda, birçok ülke gibi Türkiye’de, kadınların iş dünyasına katılımını desteklemek amacıyla hükümet programları içerisinde çeşitli uygulamaları hayata geçirerek kadınları desteklemekte ve girişimciler için her türlü destek için devlet kurumları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası birlikler arasında iş birliklerini teşvik etmektedir. Bu adımlar, kadın girişimciliğinin daha da güçlenmesine ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir şekilde desteklenmesine katkı sağlamaktadır.

Türkiye’de, kadınların istihdam oranlarının artırılması, politika hedeflerinde öncelikli alanlardan biri olarak kabul edilmekte ve bu sebeple kadın istihdamını artırmak adına çeşitli politikalar üretmektedir. Ancak 2015-2021 dönemini değerlendirdiğimizde, kadınların iş gücüne katılım oranının ve istihdam oranlarının artışında istikrarlı bir ilerleme kaydedilmediği görülmektedir. Kadınların iş gücüne katılım oranları yıllar içinde %30 seviyelerindedir. OECD ülkeleri arasında kadın işgücüne katılımında en düşük sıralarda bulunan Türkiye’de, kadın girişimciliğinin teşvik edilmesi, iş gücüne katılımın artırılması için önem arz etmektedir.

Ülkemizde, kadın girişimcileri desteklemek amacıyla çeşitli kurumlar, kuruluşlar, sivil toplum örgütleri gibi yapılar bulunmaktadır. Ancak Avrupa Birliği'nin kadın girişimciliğinin desteklenmesine yönelik politikaları Türkiye'de çok önemli bir yer tutmaktadır. AB, kadın girişimciliğini desteklemek amacıyla çeşitli finansal ve stratejik adımlar atmıştır. AB fonları, bu amacın gerçekleştirilmesinde önemli bir araç olarak öne çıkmakta olup kadın girişimciliğini desteklemek amacıyla üye ve aday ülkelere çeşitli programlar ve projeler için finansman sağlamaktadır.

1999'da aday ülke olarak kabul edildikten sonra, 2001 sonundan itibaren Türkiye hibe nitelikli fonlardan tek bir çatı altında faydalanmaya başlamıştır. Adaylık kazanması ile gerekli düzenlemeleri yapabilmesi için projeler aracılığıyla mali yardım sağlanmasına karar verilmiştir. Türkiye 2002-2006 yılları arasında, yaklaşık 1,6 milyar avroyu 184 farklı proje için kullanmıştır. Bu projeler genellikle Gümrük Birliği'nin güçlendirilmesi ve katılım öncesi mali yardımlar gibi alanlarda gerçekleştirilmiştir.

AB'nin 2007-2013 yılları arasında aday ve potansiyel aday ülkeler için sağladığı mali yardım programları, IPA adı altında birleştirilmiştir. Bu dönem IPA I dönemi olarak adlandırılmaktadır. IPA'nın amacı, aday ülkelerin AB'ye üyelik sürecine destek olmak ve yapısal fonların yönetimine hazırlamaktır. Bu dönemde kadın girişimciliği ve istihdamının artırılması Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yürüttüğü İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı IPA IV bileşeni altında takip edilmiştir. 2007-2013 yılları arasındaki IPA IV bileşeni için, toplam 509,1 milyon avro tahsis edilmiş ve 935 proje desteklenmiştir, tahsis edilen fonun yaklaşık %84'ü kullanılmıştır. IPA I dönemi kadın girişimciliği adına gerçekleştirilen projelerin sayısı ve çeşitliliği ile en etkili dönemi olduğu söylenebilir.

2014-2020 dönemi IPA II dönemi olarak adlandırılmaktadır. Bu dönemde kadın girişimciliği İstihdam, Eğitim ve Sosyal Politikalar Sektörel Operasyonel Programı (İESP SOP) altında eğitim, istihdam ve sosyal politikalar başlığında yer almıştır. Bu dönemde tahsis edilen fon miktarı 435 milyon avrodur. IPA II dönemi için Türkiye'ye ayrılan toplam kaynak ise 3,5 milyar avro olarak belirlenmiştir. Kadınların kooperatifler yoluyla güçlendirilmesi, kayıtlı kadın istihdamının artırılması gibi programlar kadın istihdam artışını sağlamak adına gerçekleştirilen önemli programlardan birkaçıdır.

IPA'nın 2021-2027 yıllarını kapsayacak olan III. Dönemi boyunca aday ülkeleri ve potansiyel adayları desteklemek için yaklaşık 14.2 milyar avro tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır. IPA III programı beş pencereden oluşmakta "Rekabetçilik ve Kapsayıcı Büyüme" penceresi kadın girişimciliği ve istihdam alanına da odaklanmaktadır. Bu dönemde Rekabetçilik ve Kapsayıcı büyüme penceresi 3 milyar avro ile en çok kaynak ayrılan ikinci pencere olmuştur. IPA III döneminde Türkiye için belirlenen kaynak tutarı ise 9 milyar avrodur.

Bu fonların temel amacı, kadın girişimcilerin iş dünyasındaki etkinliğini artırmak, iş kurma süreçlerini kolaylaştırmak ve işletmelerini sürdürülebilir bir şekilde büyütmelerine yardımcı olmaktır. Bu nedenle, AB fonları, kadın girişimcilerin finansal zorluklarını aşmalarına yardımcı olmak, işletme yönetimi ve liderlik becerilerini geliştirmek, pazar erişimini genişletmek ve uluslararası arenada rekabet edebilirliklerini artırmak için kadınlara önemli destekler sağlamaktadır.

Bu fonlar sayesinde, kadın girişimciler çeşitli eğitim programlarına katılabilir, iş geliştirme danışmanlığı alabilir ve finansal kaynaklara erişim sağlayabilirler. Ayrıca, AB fonlarının sağladığı ağ oluşturma fırsatları sayesinde kadın girişimciler deneyimli mentörlerle bağlantı kurabilir ve iş dünyasındaki farklı sektörlerdeki diğer girişimcilerle iş birliği yapabilirler.

Toplumun güçlendirilmesi, kadınların güçlenmesine bağlıdır. Bu sebeple, aile içindeki rolü göz önünde bulundurularak kadınların iş piyasasına katılımı, kredi erişimi ve finansal yardım gibi yöntemlerle teşvik edilmesinde Avrupa Birliği'nin aday ülkelere sunduğu fonlardan yararlanmak kadın girişimcilerin en doğal hakkıdır. Kadınlara destek sağlayan AB fonlarının arasında koordinasyon sağlanarak, kadınların en büyük faydasını elde edebilecekleri projeler üretilmeli, ayrıca, kadın girişimcileri desteklemek amacıyla bu fonlardan yararlanmaya yönelik politikaların ve destek oranlarının artırılması gereklidir. Bu kapsamda, AB fonlarının etkisinin daha iyi anlaşılması ve kadın girişimciliğini desteklemek için daha etkili stratejilerin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Kadın girişimcilerin eğitim ve danışmanlık hizmetlerine daha kolay erişim sağlanması, teşvik ve destek programlarının güçlendirilmesi, AB fonlarından daha etkin bir şekilde yararlanılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Akgül Koç, S. ve Siklon, S. (2009). *Depremde Kadının Özel Alandan Kamusal Alana Geçiş Süreci ve Sivil Toplum Kuruluşları*. Sakarya Üniversitesi Uluslararası–Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi 05-09 Mart 2009. Kongre Bildirileri.1: 265-279.

Arkan, N. ve Murat, G. (2021). Çalışma Hayatında Kadınlara Yönelik Sosyal Koruma. *Sosyal Güvenlik Dergisi*. 11(1): 175-194.

Can, Y. ve Karataş, A. (2007). Yerel Ekonomilerde Kalkınmanın İtici Gücü Olarak Kadın Girişimcilerin Rolü ve Mikro Finansman: Muğla İli Örneği. *Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi*, Yerel Ekonomiler Özel Sayısı: 251-261.

Çelik, C., Özdevecioğlu, M. (2001). *Kadın Girişimcilerin Demografik Özellikleri ve Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Nevşehir İlinde Bir Araştırma*. 1. Orta Anadolu Kongresi: 487-498.

Durukan, L. (2021). Türkiye'de Kadın Girişimcilerin Desteklenmesinde KOSGEB'in Rolü. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*. 7(1): 17-37.

Ecevit, Yıldız. (1993). Kadın Girişimciliğin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Önerisi. Kadın Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli Bildiriler ve Tartışmalar. *Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Eğitim Serisi*. Yayın No: 74: 15-34.

Efe, H. (2017). Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Yönelik Mali Yardımlarının Türkiye Açısından Önemi. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*. Özel Sayı: 222.

Avrupa Konseyi Helsinki Başkanlık Sonuçları, (1999).

https://www.europarl.europa.eu/enlargement/ec/hel_en.htm, (11.06.2023).

Genç, N. ve Erdoğan, Ü. (2013). *Yerel Demokrasi ve Kalkınma Bağlamın Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Aydın Örneği*. Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış Açıları (ss.167-185) Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Matbaa Birimi.

Gökakın, Z.Ö. (2000). *Doksanlı Yılların Yeni Kahramanları: Türkiye’de Girişimci Kadın Profili*. 8. Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı. Nevşehir: 109-123.

Güler, M., Aksu, Ç. ve Demirbaş, G. (2010). Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali Yardım Programları ve Yerel Ekonomik Kalkınma: Trakya Bölgesi Örneği. *Trakya Üniversitesi İİBF Sayı*. 49: 222.

Gürol, M.A., Marşap A. (2007). Geçmişte ve Günümüz Yaşamında Ücretsiz ve Ücretli İşgücü Olarak Kadın. *Bilig*, 4: 95-109.

Karabacak, H. (2004). Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Türkiye ile Mali İşbirliği. *Maliye Dergisi*. 146: 69-106.

Karadeniz, E. (2019). *Global Entrepreneurship Monitor-Türkiye’de Girişimcilik ve Uluslararası Karşılaştırma 2018/2019*, Yeditepe Üniversitesi Yayınevi. 36.

Keskin, S. (2017). Kadın ve Erkek Girişimciler Arasındaki Farklılıklar. *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1(1): 64-76.

Kızıldağ, D., Kula, S. (2009). *Küçük Kentte Kadın Girişimci Olmak Afyonkarahisar Örneği*. Sakarya Üniversitesi Uluslararası– Disiplinlerarası Kadın Çalışmaları Kongresi 05-09 Mart 2009. Kongre Bildirileri 1: 231-239.

Nayır, D. Z. (2008). İşi ve Ailesi Arasındaki Kadın: Tekstil ve Bilgi İşlem Girişimcilerinin Rol Çatışmasına Getirdikleri Çözüm Stratejileri. *Ege Akademik Bakış Dergisi*. 8(2): 631-650.

Ormanoğlu, B. (2005). AB Öncesi Mali Yardımları Kapsamında Merkezi Olmayan Yapılanma Sistemi. *Bütçe Dünyası Dergisi*. Sayı 23: 14-17.

Özkara, B., Karayormuk, K. ve Köseoğlu, M.A. (2006). *Girişimcinin Son Köyü: Girişimlerin Sürekliliğinin Sorgulanması*. Uluslararası Girişimcilik Kongresi Bildiri Kitabı. Bişkek: 226-234.

Sallan Gül, S. ve Altındal, Y. (2016). Türkiye’de Kadın Girişimciliğinin Serüveni: Başarı Mümkün Mü?. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4): 1361-1377.

Soyak, M. (2010). Kadın Girişimciliği ve Mikro Finans: Türkiye Deneyimi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (24): 86.

Soysal, A. (2010). Türkiye’de Kadın Girişimciler: Engeller ve Fırsatlar Bağlamında Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. 65(01): 83-114.

Taştekin, A. (2020). Türkiye’de Sivil Toplum Örgütlerinin Yerel Karar Alma Sürecine Katılımı. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 10 (19): 195-211.

Toksöz, G. (2007) *Türkiye’de Kadın İstihdamının Durumu*, Ankara: Uluslararası Çalışma Örgütü.

Yalınpala Çokgezen, J., Yıldırım, E. (2007). AB-Türkiye Mali İlişkilerinin Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16(2): 147-168.

Yetim, N. (2002). Sosyal Sermaye Olarak Kadın Girişimciler: Mersin Örneği. *Ege Akademik Bakış Dergisi*. 2(2): 79-92.

Yılmaz Şahin, B. (2020). Kadınların İşgücüne Katılımının Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 17(45): 191.

İNTERNET KAYNAKLARI

AB Mali Kaynakları.

https://www.mess.org.tr/media/filer_public/8a/e3/8ae37f63-59c1-42a4-ab84-c594653267f5/ab_mali_kaynaklari.pdf, (27.04.2023).

AB ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü AB Uyum Daire Başkanlığı IPA Birimi. (2022). *IPA III Dönemi 2021-2027 Sektör Önceliklendirme Belgesi*.

https://todab.org.tr/files/Haberler/IPA%20III/EK-2_IPA%20III%20Sekt%C3%B6r%20%C3%96nceliklendirme%20Belgesi_%C5%9Eubat%202022.pdf, (28.04.2023).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Avrupa Birliği ve Mali Yardımlar Dairesi Başkanlığı. (2019). *Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı (IPA) ve Desteklenen Projeler*, <https://mistik.ikg.gov.tr/upload/2021-02/d4a19570-dae6-4333-9bc0-12d58511b4ba.pdf>, (02.05.2023).

Avrupa Komisyonu. *İç Pazar, Sanayi, Girişimcilik ve KOBİ'ler*. https://single-market-economy.ec.europa.eu/smes/cosme_en, (25.06.2023).

Avrupa Komisyonu. *Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri*. https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/news/enlargement-region-european-commission-welcomes-final-adoption-eus-new-eu14-billion-pre-accession-2021-09-15_en, (30.05.2023).

Avrupa Komisyonu. *Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakereleri*. (2021) https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/enlargement-policy/overview-instrument-pre-accession-assistance_en, (22.06.2023).

İşletmelerin ve KOBİ'lerin Rekabet Edebilirliği Programı.
<https://cosme.kosgeb.gov.tr/hakkinda/>, (11.06.2023).

<https://www.kosgebkrediler.com/iskur-girisimcilik-kurslari-hiz-kesmeden-devam-ediyor/>, (02.07.2023).

<https://www.bingol.edu.tr/media/205521/sayt-bolum9-Arastirma-Yontem-ve-Tekniklerinin-Secimi.pdf>, (16.06.2023).

İktisadi Kalkınma Vakfı. *AB Fonları ve Programları*.
https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?ust_id=5&id=1292, (13.06.2023).

İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Program Otoritesi.
<https://www.ikg.gov.tr/egitimli-bakicilarin-desteklenmesi-yoluyla-kayitli-kadin-istihdaminin-tesviki-icin-dogrudan-hibe-operasyonu/>, (02.05.2023).

İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyon Programı
<https://www.ikg.gov.tr/ipa/ipa-2007-2013/>, (13.04.2023).

Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı. <https://www.kedv.org.tr/ekonomik-guclendirme>, (01.06.2023).

Kadın Emekini Değerlendirme Vakfı. <https://www.kedv.org.tr/kedv-hakkinda>, (02.06.2023).

Kadın İstihdamının Desteklemesi Operasyonu Hibe Programı Projeler Özeti.
https://www.ab.gov.tr/files/CSD/kadin_istihdami_compendium.pdf, (10.05.2023).

Kadın İşletmelerine Finansman ve Danışmanlık Desteği Programı Hakkında
<https://ebrdwomeninbusiness.com/about.xhtml>, (22.05.2023).

Merkezi Finans ve İhale Birimi.

https://www.cfcu.gov.tr/tr/grantpage?tid=All&field_grant_organization_ref=All&field_grant_program_ref=236&combine, (11.05.2023).

Resmi Gazete. (2023). *Türkiye-Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA III) Mali Çerçeve Ortaklık Anlaşması Genel Tebliği*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/04/20230424-3.htm>, (30.05.2023).

Tatoğlu, T. (2022). *Türkiye’de Kadınların İşgücüne Katılımının Düşük Kalma Sebepleri* https://www.bbvaresearch.com/wp-content/uploads/2022/12/WP_22_13_Drivers_of_Low_Female_Labor_Force_Participation_in_Turkiye_TR.pdf, (15.05.2023).

TÜİK. (2023). *İstatistiklerle Kadın, 2022*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Kadin-2022-49668>, (18.06.2023).

TÜİK. (2020). *Gelir ve Yaşam Koşulları İstatistikleri, 2019*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Income-and-Living-Conditions-Survey-2019-33820>, (11.06.2023).

TÜİK. (2022). *Toplumsal Cinsiyet İstatistikleri, 2021*. https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/toplumsal_cinsiyet_istatistikleri_2021.pdf, (12.06.2023).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2004). *IPA I ve IPA II Dönemi Programlama*. https://www.ab.gov.tr/ipa-i-ve-ipa-ii-donemi-programlama_45627.html, (11.06.2023).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2023). *AB ve Üyelik Süreci Temel Bilgiler Kitabı*. <https://www.ab.gov.tr/siteimages/resimler/AB%20ve%20%C3%9Cyelik%20S>

[%C3%BCrecimiz%20Kitap%C3%A7%C4%B1%C4%9F%C4%B1.pdf](#),
(20.06.2023).

Türkiye Cumhuriyeti Dışışleri Bakanlığı Avrupa Birliği Başkanlığı. (2023). *TR-AB Mali İşbirliği*. https://www.ab.gov.tr/tr-ab-mali-isbirligi_5.html, (12.05.2023).

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı. (2018). *Kadının Kalkınmadaki Rolü Özel İhtisas Komisyonu Raporu*. <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/04/KadininKalkinmadakiRoluOzelIhtisasKomisyonuRaporu.pdf>, (20.06.2023).

Türkiye Kadın Girişimciler Derneği. <https://kagider.org/tr/projeler/tarimda-kadin-girisimci-gelistirme-ve-hizlandirma-programi>, (12.05.2023).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği.
<https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/AmaciveYapisi.php#:~:text=TOBB'un%20halen%20C%20yerel%20d%C3%BCzeyde,binin%20%C3%BCzerinde%20firma%20kay%C4%B1tl%C4%B1%20bulunmaktad%C4%B1r>, (24.05.2023).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği.
<https://www.tobb.org.tr/TOBBKadinGirisimcilerKurulu/Sayfalar/Hakkimizda.php>,
(11.05.2023).

Uzun, F.B. (2023). *Kadın Girişimcilere Devlet Destek ve Teşvikleri*.
<https://www.parasut.com/blog/kadin-girisimcilere-devlet-destegi>, (20.06.2023).

Web Of Science
<https://a8f59890210bb2a36cc265c34c80a801c14e01d5.vetisonline.com/wos/woscc/basic-search>, (15.07.2023).